

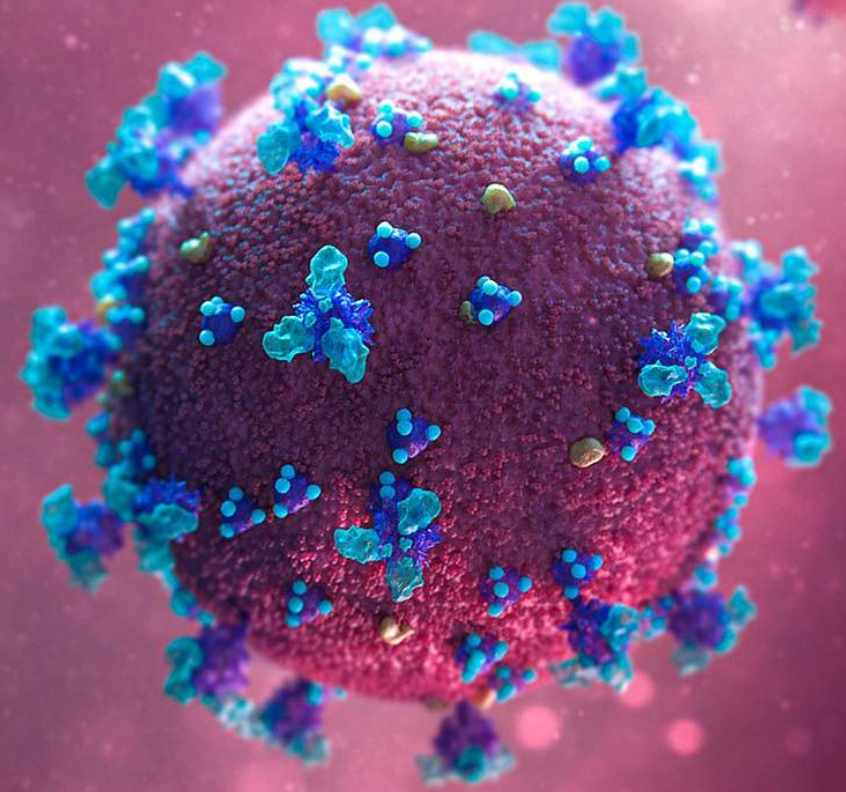
Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği tarafından Covid-19 pandemisinin ortaya çıkardığı koşullar ve önlemlerin seks işçilerine etkisini ortaya koymak için yürütülen bu araştırma kapsamında, Türkiye genelinde yaşayan seks işçilerinin pandemi koşullarında sağlık, cinsel sağlık ve üreme sağlığı, ekonomik durum, seks işçiliği ve şiddet deneyimi alanlarındaki mevcut durumlarının ortaya konulması hedeflenmektedir.

Araştırmanın, 2020 yılının Temmuz ve Ekim aylarında çevrimiçi olarak yürütülen kısmına 107 seks işçisi katılmıştır. Veriler çevrimiçi olarak toplanmıştır. Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır ve katılımcıların bilgileri anonim olarak paylaşılmıştır. Çevrimiçi toplanan verilere ek olarak Ekim ve Kasım aylarında, Türkiye'nin farklı şehirlerinden 10 seks işçisi ile derinlemesine görüşmeler yapılmış ve seks işçilerinin bu görüşmelerdeki ifadelerinden yararlanılarak sonuç kısmındaki öneriler daha net bir biçimde şekillenmiştir.

www.kirmizisemsiye.org

COVID-19

SALGINININ SEKS İŞÇİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

COVID-19

SALGINININ SEKS İŞÇİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Araştırmayı yürütenler ve raporu hazırlayanlar (Alfabetik sıra ile):
Aras Örgen, Emre Sarıkaya

Yayına Katkıda Bulunanlar (Alfabetik sıra ile):
Destina Can, Av. Evrim Demirtaş, Melis Arslan

Tarih: Aralık 2020

Bu yayının tüm hakları Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği'ne aittir. Kırmızı Şemsiye Derneği'nin yazılı izni alınmadan kısmen veya tamamen kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz. Kaynak göstermek şartıyla alıntı yapılabilir.

Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği
Meşrutiyet Mah. Kızılay/Ankara - Türkiye
+90 312 419 29 91 / info@kirmizisemsiye.org
www.kirmizisemsiye.org

Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı ve Hakları Programı, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Türkiye Ofisi'nin finansal ve teknik desteğiyle yürütülmektedir. Bu içerik herhangi bir biçimde Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Türkiye Ofisi'nin görüşlerini yansıtmamaktadır. Rapordaki bilgiler, araştırmaları destekleyen kuruluş ile yararlanıcı kurumların görüşlerini yansıtmaz.

Çeviri: Sonra eklenecek
Tasarım: Sonra eklenecek
Baskı: Sonra eklenecek

İÇİNDEKİLER

1. ÖNSÖZ

- a. Biz Kimiz?
- b. Araştırmanın Özeti
- c. Araştırmayı neden hazırladık ve neyi hedefliyoruz?

2. DEMOGRAFİK BİLGİLER

3. SAĞLIK DURUMU, CİNSEL SAĞLIK VE ÜREME SAĞLIĞI

4. EKONOMİK DURUM

5. COVID-19 VE SEKS İŞÇİLİĞİ

6. GENELEVLER

7. ŞİDDET DENEYİMİ

8. SONUÇ

9. ÖNERİLER VE TALEPLER

1.

ÖNSÖZ

Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği, kurulduğu 2013 yılından bu yana Türkiye'deki savunmasız ve dezavantajlı toplumsal gruplar içerisinde yer alan seks işçilerinin cinsel sağlık ve insan hakları noktasındaki sorunlarını gündeme taşımak, bu sorunlara karşı çözüm önerileri geliştirmek ve yetkililer nezdinde toplumsal cinsiyet eşitliği, adalete erişim, sosyal politikaların geliştirilmesi, kamu sağlığı, ayrımcılık ve nefret suçları ile mücadele ve benzeri diğer konularda çalışmalar yürütmeye yönelik projeler geliştirmektedir.

Seks işçiliğini bir meslek olarak kabul eden Dernek, seks işçilerinin emek temelli haklarının ayrımcılığa maruz kalmadan eşit bir şekilde temin edilmesini savunmaktadır. Hukuki olarak kriminalize edilen ve toplumsal olarak ötekileştirilen seks işçilerinin bu kırılgan durumları, onların sağlık, eğitim, güvenlik ve sosyal güvence gibi pek çok haktan mahrum kalmasına neden olmaktadır. Bu bariyerlerin yarattığı yıkıcı sonuçlar özellikle Mart 2020 tarihinden itibaren deneyimlediğimiz pandemi süreciyle daha da derinleşmiştir.

Öncelikle pandeminin olmadığı koşullarda dahi geleneksel sosyal koruma

mekanizmalarından dışlanan bir meslek grubu olarak seks işçileri, çalışma imkânlarının, dolayısıyla geçim kaynaklarının kısıtlandığı pandemi sürecinde gelirlerinde ciddi bir düşüşle karşı karşıya kalmışlardır. Sosyal hakları belli bir oranda korunan diğer çalışan kesimlerin - yeterli olmasa da - faydalandığı kısa çalışma ödeneği, ücretsiz izin ödeneği, ücretli izin/hastalık izni ve de diğer sosyal yardımlardan yararlanma "hakkı" onlar için uygun görülmemiştir. Sonuç olarak pek çok seks işçisi, yayılmasının önlenmesi için fiziksel mesafeye uyulmasının şart olduğu bir salgın durumunda yakın temas gerektiren işlerini sürdürebilmek ve geçinebilmek için ciddi bir hastalık riskini göze almak durumunda kalmışlardır.

Diğer yandan pek çok araştırmamanın göz önüne serdiği üzere pandemi süreci, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın ve/veya ev içi şiddetin artış gösterdiği, hayatta kalanların koruma hizmetlerine erişimde engellerle karşılaştığı bir döneme işaret etmektedir. Gündelik hayatta ayrımcı pratikleri ve şiddeti sıklıkla deneyimleyen trans/natrans seks işçilerinin, pandemi sürecindeki kapatmalar nedeniyle koruma hizmetlerine erişimlerinin kısıtlandığı, bu duru-

mun ise izleme ve raporlamalara yansıyan boyutun ötesine geçtiği kolaylıkla tahmin edilebilmektedir. Seks işçiliği bir meslektir ve pandemi sürecinde ve sonrasında seks işçilerinin haklarını korumaya yönelik gerekli önlemler alınmalıdır.

Bu raporun hazırlanması için derinlemesine görüşmelerde ve çevrimiçi ankette deneyimini aktaran tüm seks işçileri başta olmak üzere, araştırma sürecinde çalışmaya destek olan tüm ekibe teşekkürlerimizi iletiyoruz.

a. Araştırmanın Özeti

Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği tarafından Covid-19 pandemisinin ortaya çıkardığı koşullar ve önlemlerin seks işçilerine etkisini ortaya koymak için yürütülen bu araştırma kapsamında, Türkiye genelinde yaşayan seks işçilerinin pandemi koşullarında sağlık, cinsel sağlık ve üreme sağlığı, ekonomik durum, seks işçiliği ve şiddet deneyimi alanlarındaki mevcut durumlarının ortaya konulması hedeflenmektedir.

Araştırmanın, 2020 yılının Temmuz ve Ekim aylarında çevrimiçi olarak yürütülen kısmına 107 seks işçisi katılmıştır. Veriler çevrimiçi olarak toplanmıştır. Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır ve katılımcıların bilgileri anonim olarak paylaşılmıştır. Çevrimiçi toplanan verilere ek olarak Ekim ve Kasım aylarında, Türkiye'nin farklı şehirlerinden 10 seks işçisi ile derinlemesine görüşmeler yapılmış ve seks işçilerinin bu görüşmelerdeki ifadelerinden yararlanılarak sonuç kısmındaki öneriler daha net bir biçimde şekillenmiştir. Derinlemesine görüşmeler çevrimiçi ankette yer alan aynı başlıklar

altında, katılımcıların tamamen anonim kaldıkları ve bilgilendirilmiş onaylarının alındığı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine görüşmelerin kayıtları, transkripsiyonları sonrasında yok edilmiştir.

b. Araştırmayı neden hazırladık ve neyi hedefliyoruz?

Covid-19 salgını tüm dünyayı olumsuz etkilerken, virüsün yayılma hızı ve devletlerin sağlık sistemlerine getirdiği yükün yanı sıra, birçok insanı hem ekonomik hem de psikolojik olarak zor durumda bıraktı. İşini kaybeden, işten çıkarılan, ücretsiz izne ayrılan ve çalıştığı sektör kapatılan/yasaklanan birçok kişi oldu. Bu süreçte devletler ekonomik olarak destek sağlasa da bu desteğin kapsayıcılığı, miktarı ve erişilebilirliği düşünüldüğünde, seks işçilerinin devlet gözündeki görünmezliği bir kez daha ortaya çıktı. Seks işçileri bu süreç içerisinde kendi hallerine bırakıldı.

Seks işçileri pandeminin yarattığı gelir kaybına ek olarak, sağlık kaygısı yaşama-ya maruz bırakıldı. Pandemi sürecinde temel gıdaya erişmek, kirasını ve faturalarını ödemek için fiziksel olarak seks işçiliğine devam eden birçok kişi oldu. Sosyal izolasyon, fiziksel mesafe gibi önlemler devlet tarafından önerilse de seks işçilerinin korunmasına dair hiçbir önlem alınmadı ve fiziksel olarak çalışan seks işçileri virüse karşı daha açık hale geldiler. Sağlık hizmetlerinin mevcut kapasitesinin çoğunlukla Covid-19 ile mücadeleye tahsis edilmesi, kaynak ve yatırım yetersizliği ve organizasyon zaafıları nedeniyle, başta kronik rahatsızlıkları bulunan kişiler olmak üzere, nüfusun büyük çoğunluğu ihtiyaç duyduğu sağlık hizmetlerinden faydalanamadı. Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar konusunda kilit bir grup olarak nitelenen seks işçilerinin kendilerini korumaları, gerekli bilgi, tanı ve tedavi hizmetlerine erişimleri ciddi ölçüde sekteye uğradı.

Bunlara ek olarak Mart 2020 tarihinde Türkiye genelindeki genelevler, burada çalışan kadınlar için hiçbir koruyucu, önleyici, tazmin edici önlem alınmadan kapatıldı. Genelevlerde çalışan seks işçilerinin çalışma mekânlarının kapatılması sebebiyle barınma, kayıtsız alana yönelme ve ekonomik zorluklar başta olmak üzere pek çok sorunla karşılaştığı gözlemlendi. Tüm bunların dışında diğer sektörlerin aksine genelevlerin ne zaman açılacağı ya da açılıp açılmayacağı, seks işçilerinin salgın riski tamamıyla ortadan kalkana kadar yaşamalarını nasıl idame ettirecekleri, bu araştırmanın yayımlandığı tarihte belirsizliğini korumaya devam etmektedir.

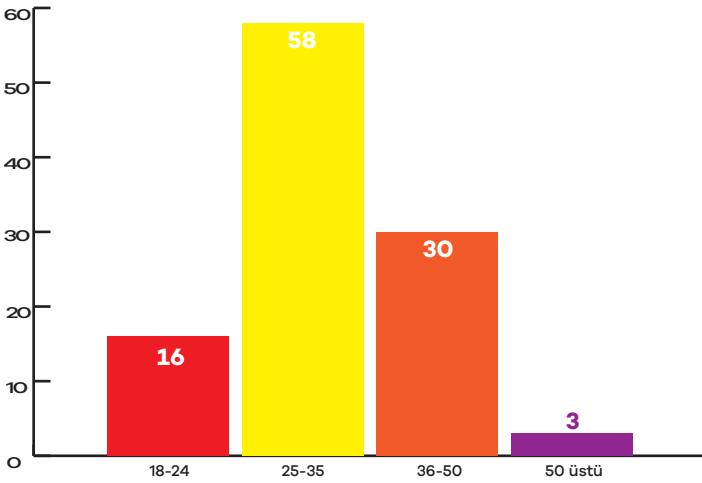
Pandemi süreci özellikle trans kadın seks işçileri olmak üzere, tüm kimliklerden seks işçilerini daha da dezavantajlı bir konuma yerleştirdi.

Hâlihazırda hem emek biçimleri hem de kimliklerinden ötürü cis-heteronormatif ve orospufobik düzende ayrımcılığa maruz bırakılan seks işçileri halen mücadeleye devam etmektedir. Bu araştırma ile seks işçilerinin pandemi sürecinde yaşadıkları sorunların gündeme getirilmesi, seks işçilerinin taleplerinin ve ihtiyaçlarının görünlüşmesi, çözümler üretilmesi ve elde edilecek verilerle oluşacak çıktıların karar alıcılara iletilmesi ve kamuoyu nezdinde görünür kılınması hedeflenmektedir.

DEMOGRAFIK BİLGİLER

2.

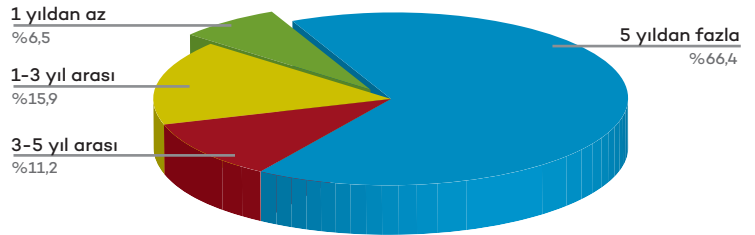
Araştırmaya çevrimiçi anket üzerinden katılan 107 katılımcının demografik bilgileri aşağıdaki gibidir.

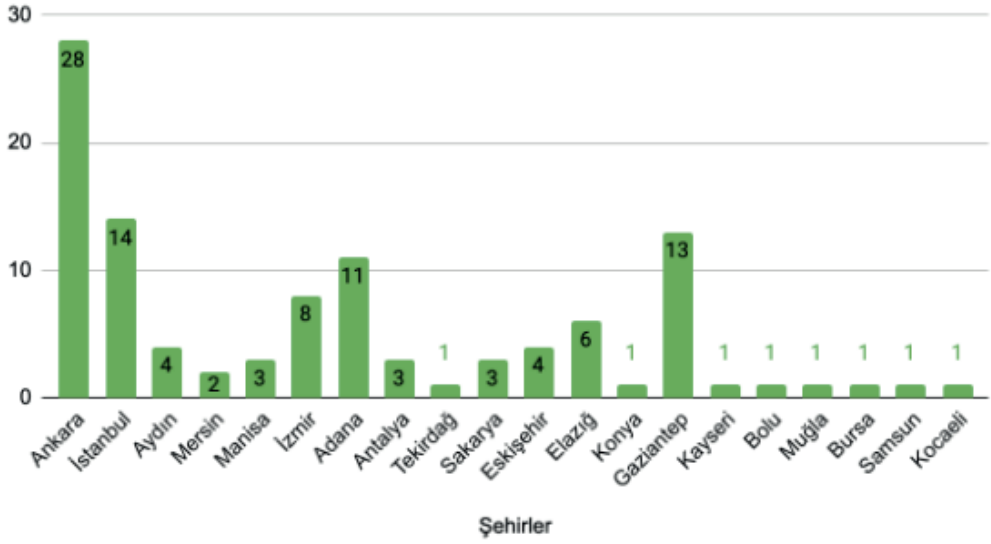
Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunu 25-35 yaş arası kişiler (58 kişi) oluşturmaktadır. Bu kişileri, 36-50 yaş arası kişiler (30 kişi) takip etmektedir. 18-24 yaş arası 16 kişi araştırmaya katılım sağlarken, 3 kişi de 50 yaş üstüdür.

Kaç yıldır seks işçiliği yapıyorsunuz?

Araştırmaya katılanların %66,4'ü (71 kişi) 5 yıl ve daha fazla süredir seks işçiliği yaptığını belirtmiştir. Katılımcıların %15,9'u (17 kişi) 1 ila 3 yıldır seks işçiliği yaptığını belirtirken, %11,2'si (12 kişi) 3 ila 5 yıldır seks işçiliği yapmaktadır.

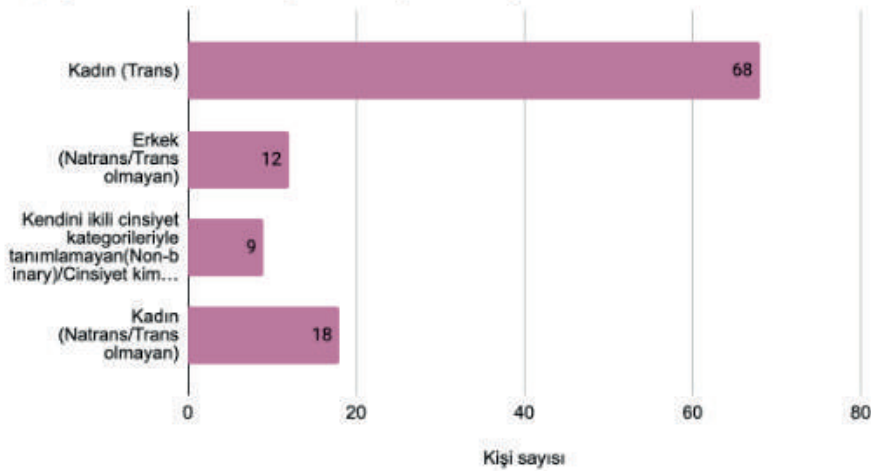

Hangi şehirde yaşıyorsunuz?

Araştırmaya Türkiye'nin 20 ilinden katılımcı dahil olmuştur. Katılımcıların %26'sı (28 kişi) Ankara'da yaşamaktadır. 14 kişi İstanbul, 13 kişi Gaziantep, 11 kişi Adana ve 8 kişi İzmir'de yaşadığını belirtmiştir. Elazığ (6 kişi) ve Bolu (1 kişi) illerinde yaşadığını belirten kişiler dışındaki tüm katılımcılar (100 kişi) Büyükşehir Belediyelerinin olduğu illerde yaşamaktadır.

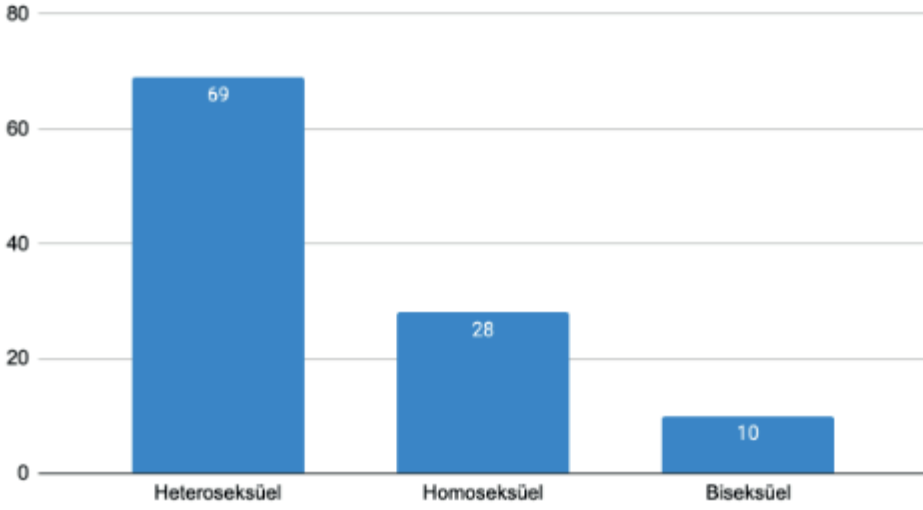
Aşağıdakilerden hangisi cinsiyet kimliğinizi tanımlar?

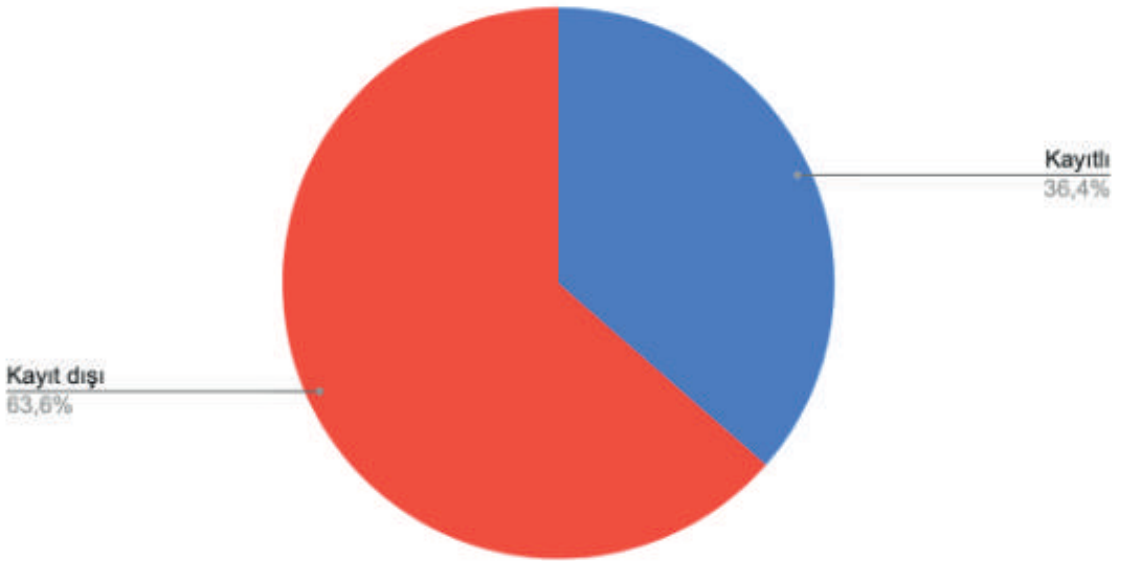
Katılımcıların %64'ü (68 kişi) cinsiyet kimliklerini trans kadın, %17'si natrans kadın, %11'i natrans erkek olarak tanımlarken, %8'i ise kendilerini ikili cinsiyet kategorileriyle tanımlamadıklarını non-binary/cinsiyet kimliği akışkan/cinsiyetsiz seçeneğiyle belirtmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi cinsel yöneliminizi tanımlar?

Katılımcıların %65'i kendini heteroseksüel, %26'sı **homoseksüel**, %9'u ise biseksüel olarak tanımlamıştır.

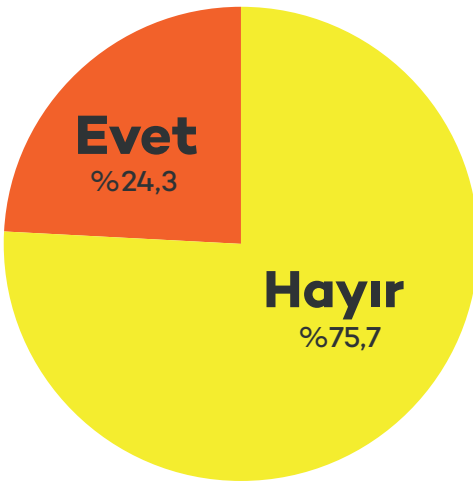

Katılımcıların %63,6'sı (68 kişi) kayıt dışı alanda seks işçiliği yaptığını, %36,4'ü (39 kişi) ise kayıtlı alanda (genelev) çalıştığını belirtmiştir.

3 SAĞLIK DURUMU CİNSEL SAĞLIK VE ÜREME SAĞLIĞI ERİŞİMİ

Araştırmaya göre Covid-19 pandemisinde seks işçilerinin sağlık durumu, cinsel sağlık ve üreme sağlığı erişimi konusundaki yanıtları aşağıdaki gibidir.

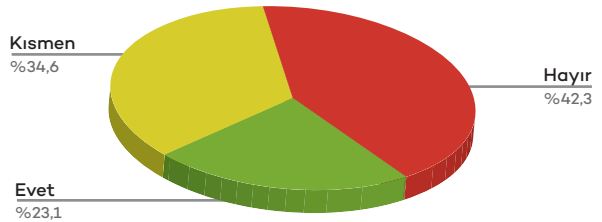
Kronik bir rahatsızlığınız var mı?

26 Katılımcı (%24,3) kronik bir rahatsızlığı (şeker hastalığı, kalp rahatsızlıkları, HIV, akciğer hastalıkları, astım, bağışıklık yetmezliği vb.) olduğunu belirtirken, katılımcıların %75,7'si ise herhangi bir kronik rahatsızlığı olmadığını belirtmiştir.

Kronik hastalığınız ile ilgili ilaç erişiminde sıkıntı çektiniz mi?

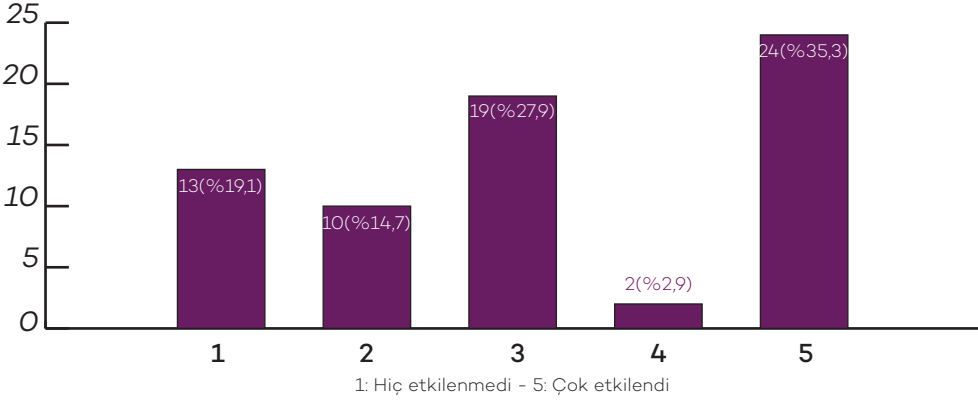
'Sürekli aynı eczaneye gidiyorum. O nedenle beni tanıyorlar. İlaç konusunda bir sıkıntı yaşamadım. Covid'den aşırı korktuğum için hastane ve eczane gibi yerlere hiç gitmek istemiyordum. Eczanede çalışan çocuklardan rica ediyordum, onlar da bana ilaçlarımı getiriyorlardı. Ama beni tanımıyor olsalardı...'

Kronik hastalığı olduğunu belirten 26 katılımcı içinden; 6 kişi ilaca erişimde güçlük çektiğini, 9 kişi kısmen güçlük çektiğini, 11 kişi ise ilaca erişimde bir zorluk yaşamadığını belirtmiştir.

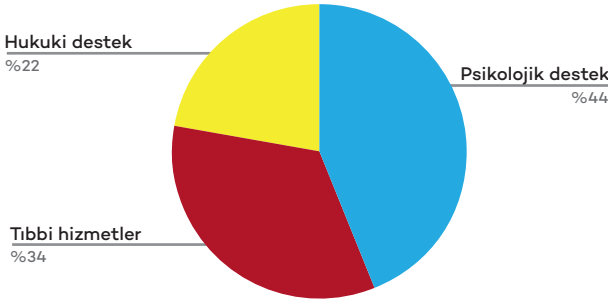
“Hormon ilaçlarımı alamadım. İki adet ilaç kullanmam gerekiyor ama onları alabilecek ekonomik durumum yoktu. Bu dönemde ayrıca ev sahibimle de birbirimize girdik. Hiç anlayış göstermedi ve evden çıkarmakla tehdit etti. Ben bir şekilde altından girdim üstünden çıktım ve hâlâ evimde yaşıyorum. Bir şekilde hallettim.”

Hastanelerin pandemi hastanesi olarak ilan edilmesi nedeniyle beden uyum süreciniz nasıl etkilendi?

Beden uyum sürecinde olan 68 katılımcı hastanelerin pandemi hastanesi olarak ilan edilmesi ile birlikte beden uyum süreçlerinin etkilendiğini belirtmiştir. Beden uyum sürecinde olan 24 katılımcı beden uyum süreçlerinin çok etkilendiğini, 19 katılımcı orta düzeyde etkilendiğini, 13 katılımcı ise hiç etkilenmediğini belirtmiştir. Beden uyum süreci ile ilgili pandemi döneminde hizmetlere erişimde sıkıntı çektiğini belirten kişilerin, hizmetlere göre dağılımı aşağıdaki gibi olmuştur.

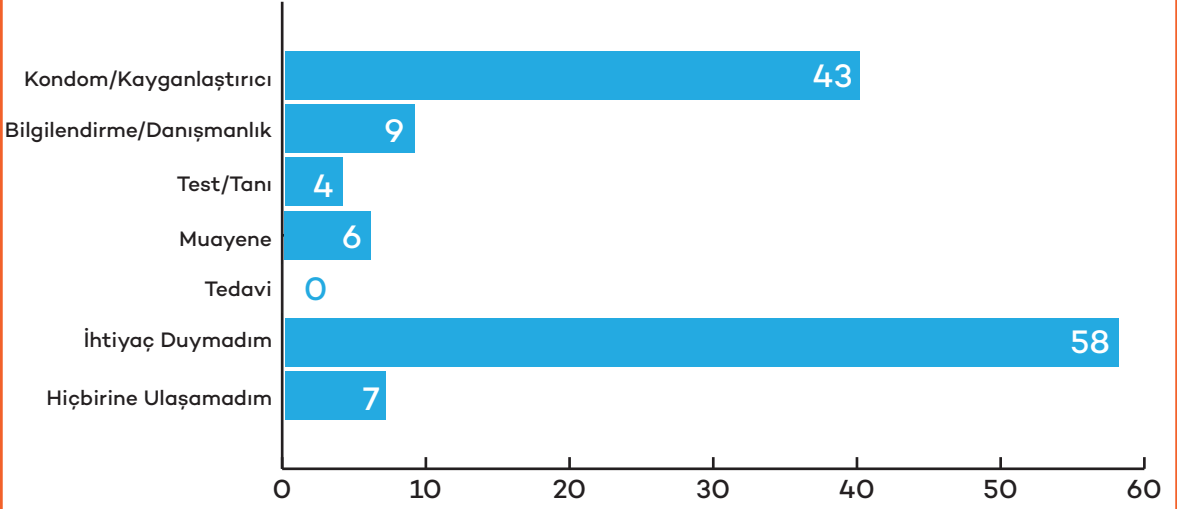
Pandemi döneminde beden uyum süreci ile ilgili hangi hizmetlere erişmekte güçlük çektiniz?

Beden uyum süreci ile ilgili olarak hizmet erişiminde güçlük çeken katılımcıların %44'ü psikolojik destek ve danışmanlık hizmetlerine, %34'ü tıbbi hizmetlere (ilaç/ hormon terapisi kontrolleri/ psikiyatrik süreç vb.) ve %22'si hukuki destek ve danışmanlık hizmetlerine erişimde güçlük çektiğini belirtmiştir.

“Aslında cinsiyet raporumu alacaktım. Pandemi sürecinde bu durumun hastaneler tarafından erteleneceğini bildiğim için başlatmadım, bu süreci erteledim.”

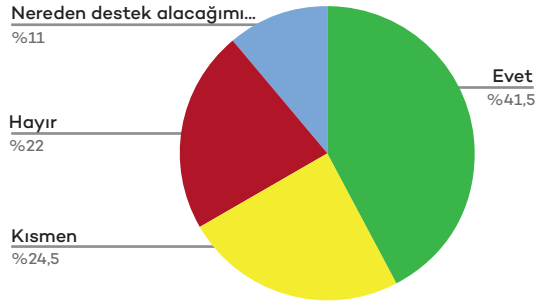
Pandemi süresince temel cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerinden hangisi ya da hangilerine erişebildiniz? (Çoklu Seçenek)

Katılımcıların büyük çoğunluğu (58 kişi) pandemi sürecinde temel cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerine erişmeye ihtiyaç duymadığını belirtmiştir. 40 katılımcı kondom/kayganlaştırıcı hizmetine, 9 katılımcı bilgilendirme/danışmanlık hizmetlerine, 6 katılımcı ise muayene hizmetine erişim sağlamıştır. Sadece 4 katılımcı test/tanı hizmetine erişebilmişken, 7 katılımcı bu hizmetlerin hiçbirine erişemediğini belirtmiştir.

İhtiyaç duyduğunuz cinsel sağlık bilgilerine yeterince ulaşıp, bilgi edinebildiniz mi?

Pandemi sürecinde cinsel sağlık bilgilerine ulaşmak veya cinsel sağlık konusunda bilgi edinmek istediğini belirten 82 katılımcının %41,5'i bu bilgilere ulaşabildiğini veya bilgi edinebildiğini, %25,6'sı kısmen ulaşabildiğini, %22'si ise ulaşamadığını belirtmiştir. Katılımcıların %11'i nereden bilgi edinilebileceğini bilmediğini iletmiştir.

Seks işçilerinden derinlemesine görüşmeler ve çevrimiçi anket aracılığıyla alınan, pandemi sürecinde sağlık, cinsel sağlık ve üreme sağlığı ile ilgili ifadeler ve deneyimler aşağıdaki gibidir:

'Keşke dernekler daha çok kondom dağıtabilseydi.'

'Maske, dezenfektan ekstra harcama çıkardı. Keşke bizlere dağıtılsaydı.'

'Söylenğine göre bize bir kod gelmesi lazımmiş ve o kodla eczaneye gidip almam gerekiyormuş. Fakat ben kendi paramla bile alamadım. Kodu göstermemi istediler. Kodu gösterdiğimde de ellerinde ürün olmadığını söylediler. Bir de buna ek olarak masken yoksa sokakta ceza yazıyorlar. Maske bulamadığım için çok sıkıntı yaşadım. Mesela taksiye biniyorsun, taksici maske takın diyor. Bence taksicilerin maske buldurması lazım. Toplu taşıma araçlarının ve taksilerin maske buldurma zorunluluğu olması lazım. Binen müşteriye maske vermek zorundalar. Sonuç olarak ben maske bulamadım ve çok zorlandım. İnternette 3 liralık maskeler 15-30 lira oldu, kolonyaların fiyatı uçtu. Bu hijyen araçlarına ulaşamadı.'

'HIV için test yaptırmak istedim pandeminin başında, ama kimseye ulaşamadım. Hâlâ teste gitmek istiyorum ama Çankaya Belediyesi'ne ulaşamadım.'

'Pandemi döneminde erişimle ilgili herhangi bir sıkıntı yoktu. Yine erişebiliyoruz, ama bu süreçte cinsel ilişkiye girdiğimiz kişi sayısı düştü.'

'Daha öncesinde test yaptırmıştım, bu süreçte yaptıramadım. Çünkü bu corona virüsü biliyorsunuz zaten enfeksiyon olarak geliştiği için o bölümler özellikle kimseyi kabul etmiyor. Özel hastanede tabii ki yaptırabilirsin, ama yapamadım maddi durumum olmadığı için.'

'Öncesinde kondom için derneğe gidip oradakilerle sohbet edip rahat ve huzurlu bir şekilde erişebilirken mevcut durumda sadece kapıdan selamlaşabiliyoruz. Kondom almaya gittiğimde gullüm de yapıyorduk. Onu özledim.'

'Seks işçisi olduğum için düzenli aralıklarla HIV ya da benzeri cinsel yolla bulaşan hastalıkların testlerini yaptırmam gerekiyor. Bu test süreçlerinde bazı zorluklar yaşadım. Ankara'da çoğu hastanede enfeksiyon hastalıkları kısımları Covid-19 hastalarına ayrıldığı için HIV gibi testleri şu an yaptıramıyorum.'

'Kondomu daha öncesinde dernek aracılığıyla gönderiyorlardı. Toplantılara katıldığım zamanlarda da bilgilendirme alıyordum. Şu anda 1 hafta önce falan dernekten kondom gönderdiler. Öncesinde kendim internetten sipariş ediyordum.'

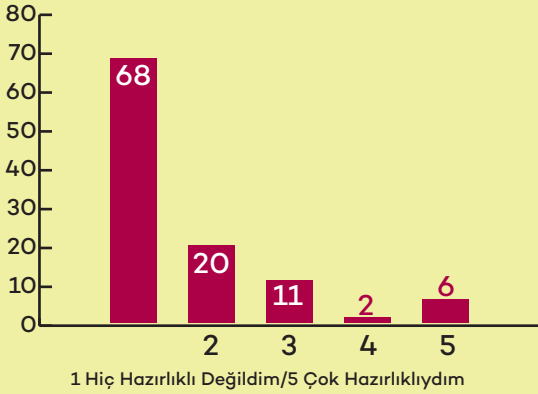
'Test yaptırmadım. Pandemiden dolayı hastaneye gitmekten çekiniyorum. Yaptırmak istiyorum tabii. Korunuyorum ama yani genel olarak. Her zaman kondom kullanıyorum. Ama seks işçiliği bu tabii ki yeri geliyor prezervatif patlıyor gibi sorunlar yaşayabiliyoruz.'

'Test yaptırmak istediğimde Covid-19 sebebiyle kapalı olduğunu söylediler. Açıkçası özel hastaneye gidip yaptıramadım, çünkü test pahalı. Maddi durumum olmadığı için yaptıramadım.'

4. EKONOMİK DURUM

Araştırmaya göre COVID-19 pandemisinde seks işçilerinin ekonomik durumu aşağıdaki gibi etkilenmiştir.

Pandemi dönemine finansal olarak hazırlıklı girdiğinizi düşünüyor musunuz?

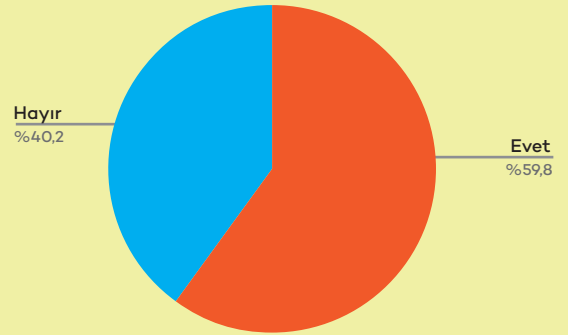
Araştırmaya katılan kişilerin %64'ü (68 kişi) pandemi dönemine finansal olarak hiç hazırlıklı olmadığını, %19'u (20 kişi) hazırlıklı olmadığını ve %10'u (11 kişi) kısmen hazırlıklı olduğunu belirtmiştir. 2 kişi hazırlıklı olduğunu iletirken, 6 kişi ise çok hazırlıklı olduğunu belirtmiştir.

"Ben az parayla idare edebiliyorum. Örneğin sadece bir gün çalışıp bütün hafta o parayla idare edebilirim. Şunu belirtmem gerekir; kendi evim olsa idare edemem fakat arkadaşımın evinde sadece faturalara destek olduğum için idare edebiliyorum."

"Çok fazla birikmiş kira, elektrik vs. borcum vardı. Bu borçları ödeyemedim. Bu da beni çok yıprattı."

"Kira ödeme sıkıntım olmadığı ve belirli bir birikimim olduğu için büyük bir sıkıntı yaşamadım. Zaten bazı müşterilerimden de para istediğimde veriyorlardı. Ama kendi evim olmasa ne yapardım bilmiyorum."

Bakmakla yükümlü olduğunuz biri var mı? (Ebeveyn, çocuk, eş, partner, arkadaş vb.)

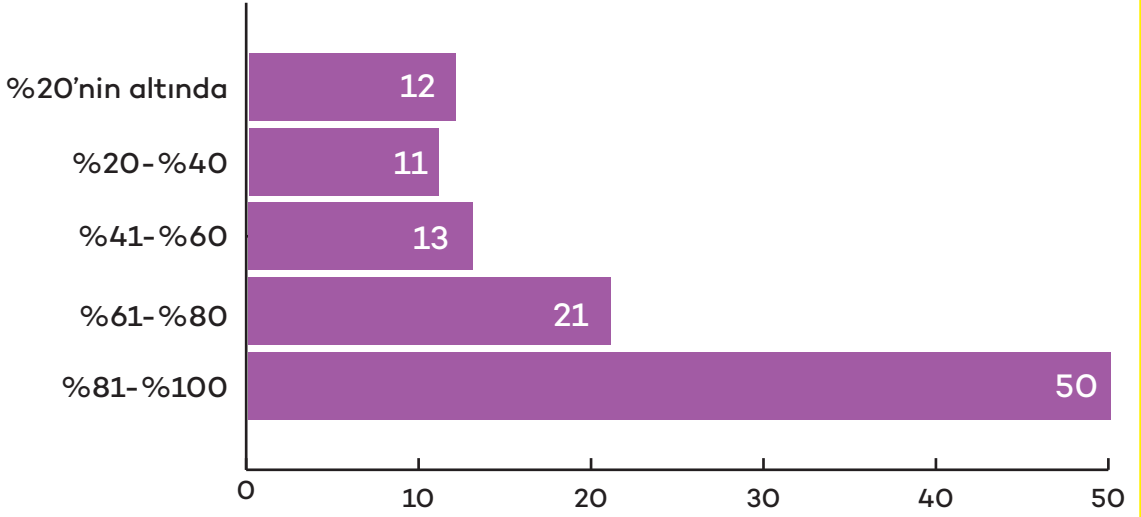

Araştırmaya katılan kişilerden 64 kişi (%59,8) bakmakla yükümlü olduğu biri (ebeveyn, çocuk, eş, partner, arkadaş vb.) olduğunu belirtirken, 43 kişi (%40,2) ise bakmakla yükümlü olduğu kimsenin olmadığını iletmiştir.

"Şu anda çalışıyorum sayılmaz ama tek tük evde müşteri alıyorum. O da çocuklarım için yani."

Pandemi döneminde gelirinizdeki düşüş ne kadar oldu?

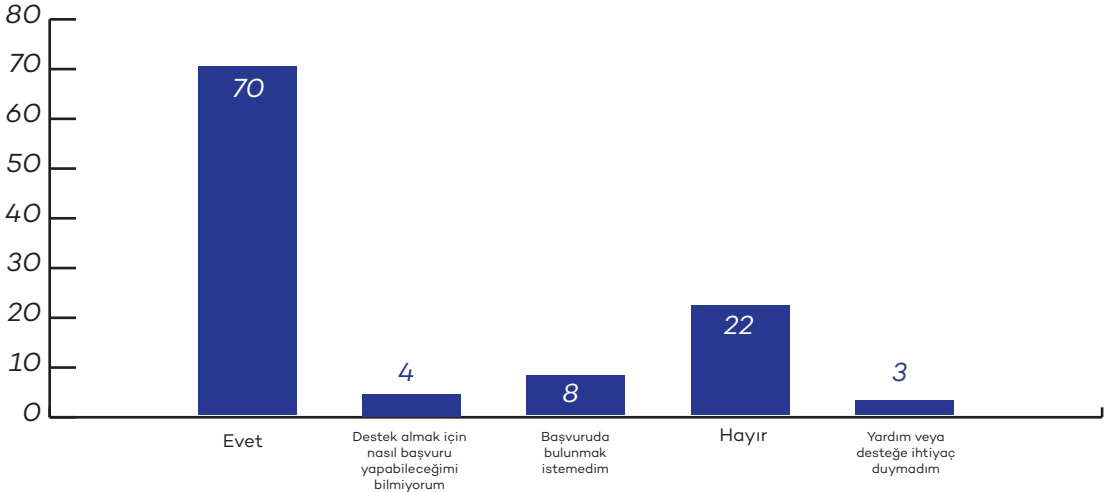
50 katılımcı pandemi döneminde gelirini büyük oranda (%81 - %100) kaybettiğini belirtirken, 21 katılımcı %61 - %80 oranında, 13 katılımcı %41 - %60 oranında ve 11 katılımcı %20 - %40 oranında gelir kaybı yaşadığını iletmiştir. 12 katılımcı ise pandemi döneminde %20'nin altında gelir kaybı yaşadığını belirtmiştir.

"Maddi zorluklar içinde yaşıyorum ve giderlerimi karşılayamıyorum."

"Müşteri azlığı nedeniyle yaşadığım bazı sorunlar oldu. Ödemelerde bazı aksaklıklar yaşadım."

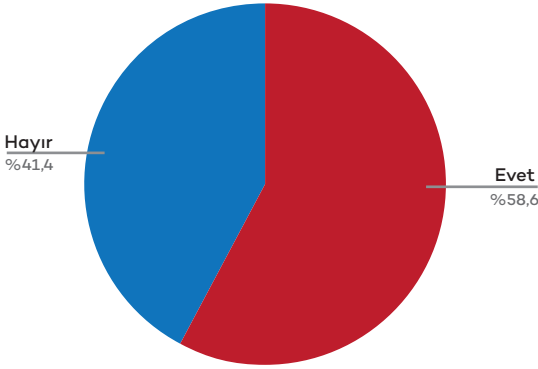

Pandemi sürecinde devlet desteklerine, belediye yardımlarına ya da bankaların kredi desteğine başvurduunuz mu?

Katılımcıların %65'i (70 kişi) pandemi sürecinde devlet destekleri, belediye yardımları veya banka kredilerine başvurduğunu belirtmiştir. 8 katılımcı başvuruda bulunmak istemediğini belirtmiş, 4 katılımcı ise destek almak için nasıl başvuru yapacağını bilmediğini iletmiştir. 22 katılımcı herhangi bir ekonomik desteğe başvuru yapmazken, 3 katılımcı yardım veya desteğe ihtiyaç duymadığını belirtmiştir.

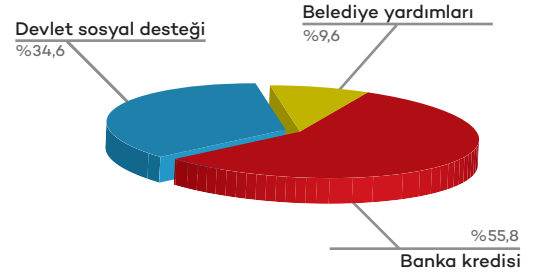
Cevabınız evet ise başvurduğunuz desteklerden yararlanabildiniz mi?

Pandemi sürecinde devlet desteği, belediye yardımları veya banka kredilerine başvuru yaptığını belirten kişilerin %58,6'sı (41 kişi) desteklerden yararlandığını, %41,4'ü (29 kişi) ise başvurdukları desteklerden yararlanmadıklarını belirtmiştir. Desteklerden yararlandığını belirten 41 kişinin ulaştığı yardımlar aşağıdaki gibi olmuştur.

Yararlanılan destekler

Desteklerden yararlandığını belirten katılımcıların büyük çoğunluğu (%55,8) banka kredisinden (temel ihtiyaç kredisi), %34,6'sı devlet sosyal desteğinden (Covid-19 pandemi desteği), %9,6'sı ise belediye yardımlarından yararlandıklarını belirtmiştir.

Seks işçilerinden derinlemesine görüşmeler ve çevrimiçi anket aracılığıyla alınan, pandemi sürecinde ekonomik durum ile ilgili ifadeler ve deneyimler aşağıdaki gibidir:

"Pandemide çok zor günler atlattım. Kiramı ödeyemedim, iş bulamadım, çalışmadım. Çok zor geçti benim için, hâlâ da aynı geçiyor. Hiçbir şekilde, hiçbir yerden yardım almadım. Ne belediyeden ne devletten ne de eşcinselleri koruyan derneklerden hiçbir şekilde almadım."

"Kimse bizimle ilgilenmedi. Çok zor durumda kaldık. Faturaların, kredi kartlarının ödemelerini yapamadım."

"Sadece bir kez erzak yardımı geldi."

"Temel ihtiyaçlarımdan mahrum bırakıldım. Alışverişe gidemedim. 1-2 gün tamam ama daha fazla olunca resmen duvarlar üstüme üstüme geldi. Tek başına yaşayan bir insan olduğum için bir süre sonra aşırı bunalmaya başlıyorsun. Dışarı çıkamıyorsun, kimseyle görüşemiyorsun, görüşsen bile herkes aşırı tedirgin vs... Sonuç olarak bunların hepsi birleşince biraz psikolojim bozuldu."

'Medyada da aşırı kirli haber dolaştı, net bilgi kimse alamadı. Ölüm sayıları net verilmedi. İlk zamanlarda temel gıda ihtiyaçlarının insanların evlerine ulaştırılacağı söylenmesine rağmen asla bu gerçekleşmedi. Hasta olduğunuzdan şüpheleniyorsanız bu numarayı arayın, gelip size test yapacaklar dediler, ama o da asla olmadı. Ben tek başıma bırakıldım. Psikolojik destek almayı düşündüm, ama alabileceğim destek yine hastanede olduğu için gidemedim.'

'Çalışmak zorunda kaldım. Başka şansım yoktu. Aylık 1000 lira destek yapılacağı duyurulduktan sonra başvuru yaptım. Olumsuz sonuçlandı. Ben bireysel olarak her yere başvurumu yaptım, ama buna rağmen hiçbir yerden destek alamadım. Muhtarlığa, belediyeye ayrı ayrı başvuru yapmama rağmen hep olumsuz sonuç aldım.'

'Şu anda bile zorluk yaşıyorum. Artık bıçak kemiğe dayandı. Zaten 4 aydır kendimi izole etmiş durumdayım. İhtiyacım kadarına erişmeye çalışıyorum. Sigara içiyorum, elektrik, su, doğalgaz, telefon faturası var. Bir de bunun yanında hâlâ faizler ve zamlar işlediği için iyice zorlaştı. En azından bu pandemi döneminde zam yapmayabilirlerdi ya da bunların fiyatlarını yarıya düşürebilirlerdi, erteleyebilirlerdi. Biz hepimiz emniyet tarafından kayıtlı ve bilinen insanlarız. En azından faturaları ya da kiralari ödesinler!'

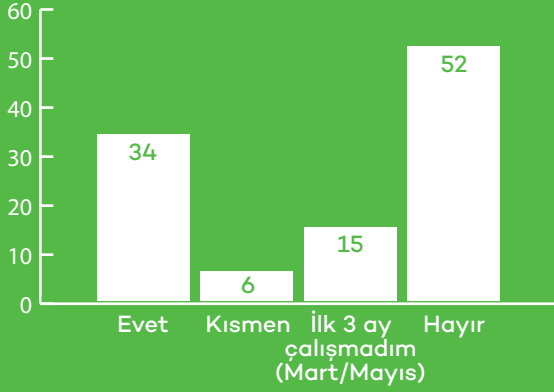
'Sadece temel ihtiyaç; daha fazlasını beklemiyorum. Her yere başvurmama rağmen hiçbir yerden destek alamadım. Bu tamamen cinsel kimliğimden dolayı başıma geliyor. Mesela 2 kardeşim de başvurdu ve onların başvuruları onaylandı, ama benimki onaylanmadı.'

'E-devlet üzerinden 1000 lira olan yardıma başvurduğum, ama herhangi bir sonuç alamadım. 5000 lira kredi çıkıyordu herkese, ben de ona başvurduğum kredi çektim. O da zaten geri ödemeli. Önümüzdeki ay içerisinde ödemeye başlayacağım. Çalışmadığım 3 ay süresince aşırı içeri girdim. Kredi kartları patladı, birikmiş param bitti. Şu anda o çalışmadığım dönemlerdeki harcamalarımı kapatmak için çalışıyorum. İlk ay müşteri iyiydi, ama sonrasında kötü oldu. Biliyorsun herkes işsiz kaldı. Müşterilerimiz işsiz kalınca biz de işsiz kalıyoruz otomatik olarak.'

5. COVID-19 VE SEKS İŞÇİLİĞİ

Araştırmaya göre seks işçilerinin, Covid-19 pandemisi ve seks işçiliği ile ilgili deneyimleri aşağıdaki gibi olmuştur.

Pandemi dönemine seks işçiliği yapmaya devam ettiniz mi?

Araştırmaya katılan 52 kişi pandemi döneminde seks işçiliği yapmaya devam etmediğini belirtmiştir. 15 katılımcı ise pandeminin ilk üç ayında (Mart, Nisan ve Mayıs) seks işçiliğine devam etmediğini ancak normalleşme süreciyle birlikte çalışmaya yeniden başladığını belirtmiştir. 34 katılımcı pandemi sürecinde seks işçiliğine devam ederken, 6 katılımcı ise kısmen devam ettiğini (sanal seks işçiliği, düzenli müşteri, az görüşme vb.) belirtmiştir.

“Bizler çalışmak zorundayız.”

“İlk 2-3 ay devam etmedim. Ama sonrasında kirada, faturalarda falan hiçbir erteleme olmadığı için çalışmak zorunda kaldım. Belirttim ya daha öncesinde zorunlu seks işçiliği diye. Ev sahibi seni idare etmiyor, yani kirasını bekliyor. İlk 2-3 ay çalışmadım, ama

devamında başka çarem olmadığı için çalışmaya başladım. Bu sefer de paranoyak oldum. Müşteri geliyor, ayakkabıları dışarıda çıkar, kolonya dök... Tedbir alıyorsun tabii, ama kolonya ne kadar işe yarayabilir. Bu adam sana dokunuyor ister istemez. Bu durum daha da fazla psikolojimi etkilemeye başladı. Sürekli hasta olup olmadığını kontrol et, ateşim çıkınca Covid mi oldum şüphesi falan beni çok kötü etkiledi.”

“Pandemi sürecinde hemen hemen 5 ay hiç çalışmadım. Yaklaşık 14 Mart'ta kapattım kendimi eve, 19 Temmuz'a kadar.”

“Belirli bir birikimim vardı. Pandemi'nin ilk üç ayında hiç çalışmadım. 3 ay boyunca bütün masraflarımı karşılayabildim, ama sonrasında çalışmaya başlamak zorunda kaldım. Bu durum problem olmaya başlamıştı.”

“İlk 3 ay ben çok ciddiye aldım. Bütün ödemelerimi yaptım ve kapımı kapattım. Hiç çalışmadım ve kimseyle görüşmedim. Alışveriş yaparken 3 maske ve eldivenlerle gittim. Haftada bir gün ve sadece bir saat dışarı çıktım. Aldığım her şeyi de sabunlu sularla yıkadım bu üç ay boyunca. Ama 3 aydan sonra bütün önlemleri bitirdim, çünkü bütün halk zaten öyle yaptı. Hazıra da dağ dayanmaz. Cepten harcayınca hemen bitiyor. Süre de belirsiz olduğu için genel olarak herkes çalış-

maya başladı. Benim tanıdığım sadece birkaç tane seks işçisi var çalışmayan hâlâ, onun dışında herkes çalışıyor.”

“Mart, Nisan, Mayıs o aylarda özellikle çok sıkı bir durumda hiçbir görüşme yapmadım diyebilirim. Sonrasında ise müşteri sayım %50 düştü.”

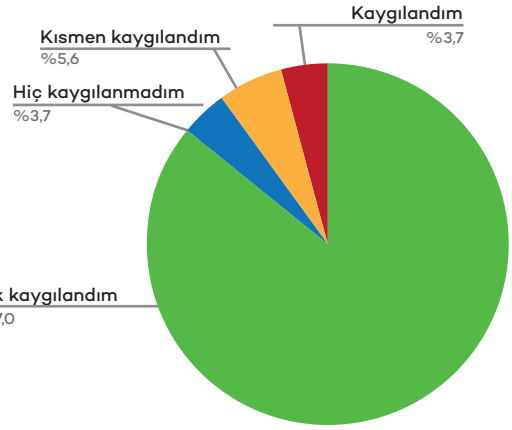
“Haziran ayından sonra gözümü kararttım diyebilirim. Artık başıma ne gelirse gelsin durumuna gelmişim.”

“Evet, çalışmaya devam ettim. Devam etmek zorundayım, çünkü evimin kredisi var, faturalar var. Ödeme yapmak zorunda olduğum için çalıştım.”

“1 Haziran’a kadar hiç müşteri alamadım. Bu süreçte çok zorlandım. Sonrasında mecburen müşteri aldım. Kiramı ödemek zorundayım.”

Pandemi döneminde seks işçiliği yaptıysanız COVID-19 bulaşma riski konusunda kaygılandınız mı?

Salgın sürecinde çalışmaya kısmen veya tamamen devam eden kişilerin %87’si Covid-19 bulaşma riski nedeniyle çok kaygılandıklarını, %3,7’si kaygılandığını, %5,6’sı kısmen kaygılandığını ve %3,7’si ise hiç kaygılandığını belirtmiştir.

“Hayatımız kısıtlandı sonuçta. Bu işi yapıyorsun, bu işten tedirgin olmaya başladın. Bunun tedirginliği var zaten. Artı olarak kulüp, eğlence olsun vs. bunların hepsi kısıtlıydı. Tabii ki de sıkıntıya düştük.”

“Seks işçiliği hâlihazırda tedirgin bir iş, bir de bunun üzerine covid geldi. Eskiden müşteri manyak mı, beni öldürecek mi diye stres olurken, şimdi ya koronali biriye diye geriliyorum bir de.”

“Bu pandemi bizi kedi gibi köşeye sıkıştırdı. Köşeye sıkışan kedi n’apar; tırmanmaya çalışır. Bu kadar köşeye sıkıştırır, aç bırakırsan, zorda bırakırsan n’apar insanlar? Ben yaklaşık 22 yıldır bu ortamdayım ve eskiden bu işi şehrin içinde otostop çekerek yapardık, çünkü yapacak başka bir şey yoktu. Şimdi yine aynı olacak neredeyse, sokaklara döküleceğiz. Bu daha mı güzel yani? Şu an ne güzel internet üzerinden evimizde yapabiliyoruz bu işi, kimseyi rahatsız etmeden. Fakat zorda kalırsam tekrar caddeye çıkacağım.”

“Müşterinin covid pozitif olması korkusunu yaşadım en başta. Sonrasında zaten herkes bu hastalığı geçirdi ya da geçirecek haberlerini duyduktan sonra hiç umurunda olmadı açıkçası.”

“Tedbirli olmaya çalıştım tabii ama bazı müşteriler benden daha tedbirliydi. Bazı müşteriler maskeleriyle gelip çıkarmadan gidiyorlardı. Müşterilere ben hiç kural koymadım. Bu işte kural koyamazsın ki.”

“İlk çalışmaya başladığım zaman aşırı tedirgin olmuştum. Müşteriler aşırı dikkatsizdi. 40 yaş üstünü zaten hiçbir zaman kabul etmedim, pandemi döneminde de böyle oldu. Sadece 40 yaş altıyla görüşüyorum. Ben tek başıma yaşıyorum, ama bana gelen müşterinin ailesi var mı, annesi babası yaşlı mı?... Bende böyle bir tedirginlik vardı mesela, onlara bulaştırır mıyım diye. Dolaylı yoldan kimsenin ölümüne sebep olmaktan çok korktum. Sonrasında gelen müşteri dikkat etmeyince sen de vurdumduymaz oluyorsun.”

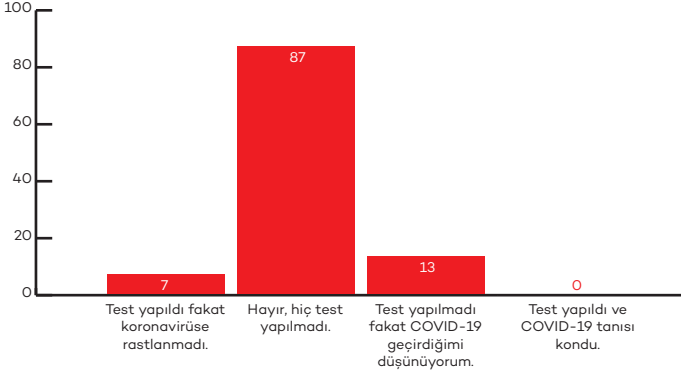
“İhtiyacımız var, mecbur çalışmak zorundayız. İş potansiyelimiz düştü tabii ki. Gelen müşterilerin dikkat ettiği belli olanlar zaten hep maskeyle gelip maskeyle çıkıyorlardı. Seks sırasında maskesini çıkarmayan bile oldu. Gelir gelmez banyoya alıyoruz, kolonya döküyoruz.”

“1 Haziran sonrası ilk normalleşmeye başladığım zamanlar, gelen müşteriler durumumdan korktular ve çekindiler. Evdeki kurallarına uymayınca sinirleniyorum ve bunu gören müşteriler beni psikolojik olarak rahatsız bulup, doktora görünmem gerektiği gibi şeyler söylüyorlardı. Mesela eve gelen adama kapıyı açar açmaz ya salona kaçıyordum ya da banyoya kaçıyordum. Yine, gelen insanların ellerine ve üstlerine kolonya döküyordum. Bu durumları aşırı abartmıştım.”

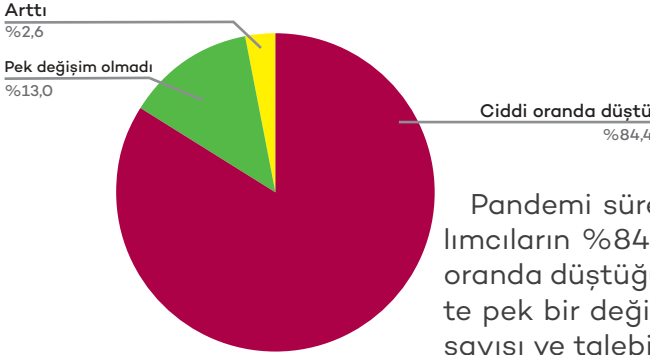
Aşağıdaki seçeneklerden COVID-19 durumunuzla ilgili size uygun olanı işaretleyiniz.

Araştırmaya katılan 107 katılımcıdan 87'si Covid-19 olmadığını ancak kendisine hiç test yapılmadığını da belirtirken, 13 kişi test yapılmadığını ancak Covid-19 geçirdiğini düşündüğünü, 7 kişi test yapıldığını ve virüse rastlanmadığını belirtmiştir. Test yapılan ve kendisine Covid-19 tanısı konulduğunu belirten katılımcı olmamıştır.

“Haziran ayından itibaren çalışmaya başladım. Şu an Kasım ayındayız işte ve ben o zamandan beri ne test oldum ne semptom gösterdim. Bu konuyla alakalı bir durum yaşamadım. Semptom göstermedim, ama covid oldum mu olmadım mı bilemiyorum. Hiç test yaptırmadım.”

Pandemi sürecinde fiziksel olarak çalıştıysanız müşteri sayısının nasıl değiştiğini düşünüyorsunuz?

Pandemi sürecinde fiziksel olarak çalışan katılımcıların %84,4'ü müşteri sayısı ve talebin ciddi oranda düştüğünü, %13'ü müşteri sayısı ve talepte pek bir değişim olmadığını, %2,6'sı ise müşteri sayısı ve talebin arttığını belirtmiştir.

“Pandemi süreci seks işçiliğini çok büyük oranda kötü etkiledi. Devletin bu konuda destek sunduğunu düşünmüyorum. Direk temas ile yapılan bir meslek olduğundan hem virüs açısından riskli hem de maddi açıdan çok kaygılı bir dönemdi.”

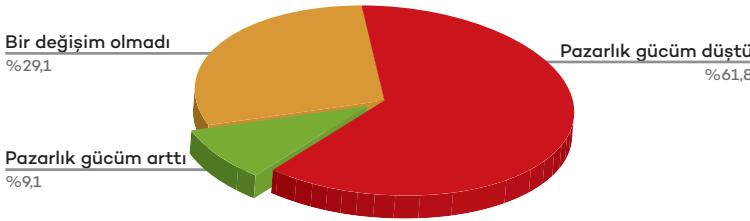
“Gelenlere el yıkatma, kolonya dökme gibi bazı önlemler aldım. Evin girişini sürekli siliyordum. Eve ayakkabıyla girdiği için. Başka bir şekilde önlem almadım. Müşterilerde bayağı bir düşüş oldu. Yine de hâlâ devam ediyor. Seks işçiliği devam ediyor yani.”

“(Müşterilerin Covid-19 önlemleri ile ilgili) Çok nadir. Kimse hastalığı umursamıyor. Gelenleri ellerini yıkamaları konusunda uyarmama rağmen yıkamamakta direnenler oluyor.”

“Kendi çapımda bazı önlemler almaya çalıştım. İlk zamanlar maske takıyordum, gelen adam da takıyordu zaten. Bir süre sonra kimsenin maske de umurunda olmadı. Öpüşme ve sevişme yapmıyorum. Çarşafaları sürekli değiştiriyorum. Her müşteriden sonra duş alıyorum. Ama biliyorsun tabii ki seks işçiliğinde mesafe koymak, kurallara uymak mümkün değil..”

“Haziran’dan sonra açılma dönemi ile ilk bir ay çok yoğun müşteri vardı. Sonrasında tekrar bir düşüş oldu. Genel olarak söyleyebilirim ama kimsenin umurunda falan değil. Çoğu işçi ve zaten hep çalışıyorlardı. Sokakta maske takmaktan başka yaptıkları bir şey yok. Bu kadar zamandır çalışıyorum, ama ne bende semptom var ne de müşterilerimde. Müşteriler olsa bana söylerlerdi zaten. Tabii asemptomatiksek bunu bilemiyorum. Keşke bütün ülkeye test yapılsaydı, kendimizde antikor var mı yok mu öğrenirdik.”

Pandemi sürecinde çalıştıysanız, para konusunda salgın öncesi döneme göre müşterilere karşı pazarlık gücünüzde nasıl bir değişim gözlemlediniz?

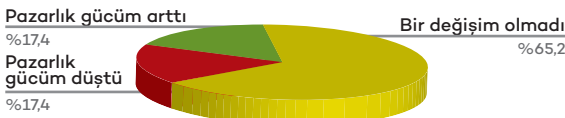
Bu araştırmada, pandemi sürecinde çalışan kişilerin %62’sinin müşterilerle para konusunda pazarlık gücünün düştüğü, %29’unun para konusunda pazarlık

gücünde bir değişim olmadığı ve %9’unun ise para konusunda pazarlık gücünün arttığı görülmüştür.

“Abone misafirlerim geliyordu. Kimin ne kadar doğru söylediğini bilemeyiz, ama sadece benimle görüşen insanlardı onlar da. İlk zamanlar sağlık raporu, test raporu istedim. Sonrasında yavaş yavaş alıştım ve eski düzene döndüm. Ama hâlâ tam olarak eskisi gibi değil. Örneğin, eskiden günde 7-8 kişi alıyorken şu an sadece 3 kişi alıyorum ve fiyatı yüksek tutuyorum. Genellikle çoğu da otelde oluyor.”

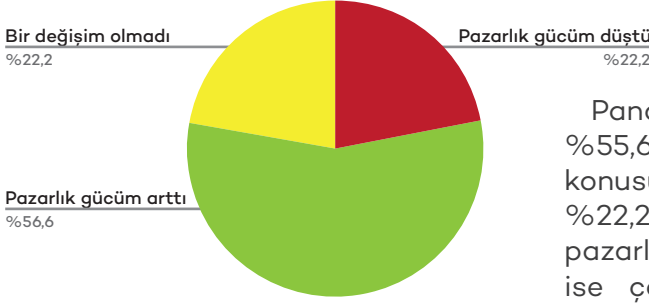
“Açıkçası pandemi sonrası fiyatlar düştü. Müşteri beni arayıp 20-30 liram var kabul eder misin diye soruyor. 20-30 lira nedir allah aşkına! Artık bir paket sigara parasına mı kolileşiyorsunuz?”

Pandemi sürecinde çalıştıysanız, kondom kullanma konusunda salgın öncesi döneme göre müşterilere karşı pazarlık gücünüzde nasıl bir değişim gözlemlediniz?

Yandaki tablodan da takip edilebileceği üzere, bu araştırmada pandemi sürecinde çalışan kişilerin %65,2’sinin müşterilerle kondom kullanma konusunda pazarlık gücünde bir değişim olmadığı, %17,4’ünün kondom kullanma konusunda pazarlık gücünün arttığı ve %17,4’ünün ise kondom kullanma konusunda pazarlık gücünün azaldığı görülmüştür.

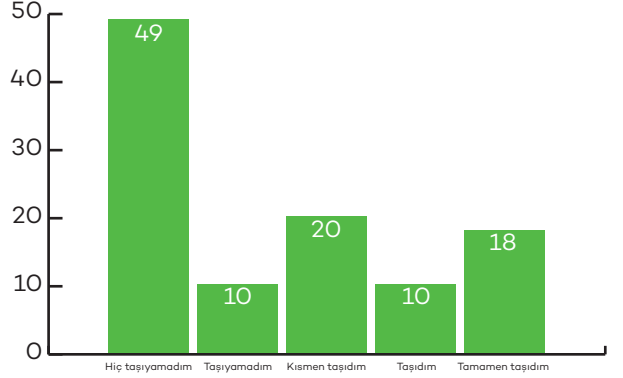
Pandemi sürecinde çalıştıysanız, çalışılan yer konusunda salgın öncesi döneme göre müşterilere karşı pazarlık gücünüzde nasıl bir değişim gözlemlediniz?

Pandemi sürecinde çalışan kişilerin %55,6'sının müşterilerle çalışılan yer konusunda pazarlık gücünün arttığı, %22,2'sinin çalışılan yer konusunda pazarlık gücünün azaldığı ve %22,2'sinin ise çalışılan yer konusunda pazarlık gücünde bir değişim olmadığı görülmüştür.

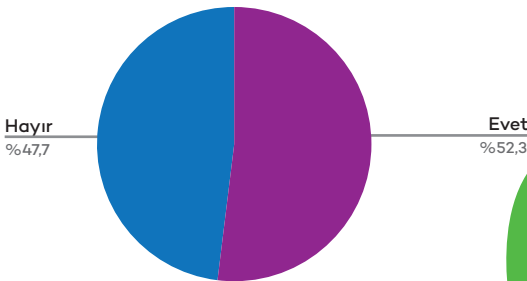
Pandemi sürecinde virüsten korunmak için işinizi sanal ortamlara/internete ne oranda taşıdınız?

Katılımcıların büyük çoğunluğu (49 kişi) pandemi sürecinde virüsten korunmak için seks işçiliğini sanal ortama/internete hiç taşıyamadığını belirtirken, 10 kişi taşıyamadığını, 20 kişi kısmen taşıyabildiğini ve 10 kişi ise taşıdığını belirtmiştir. 18 kişi ise pandemi sürecinde virüsten korunmak için işini tamamen sanal ortamlara taşıdığını iletmıştır.

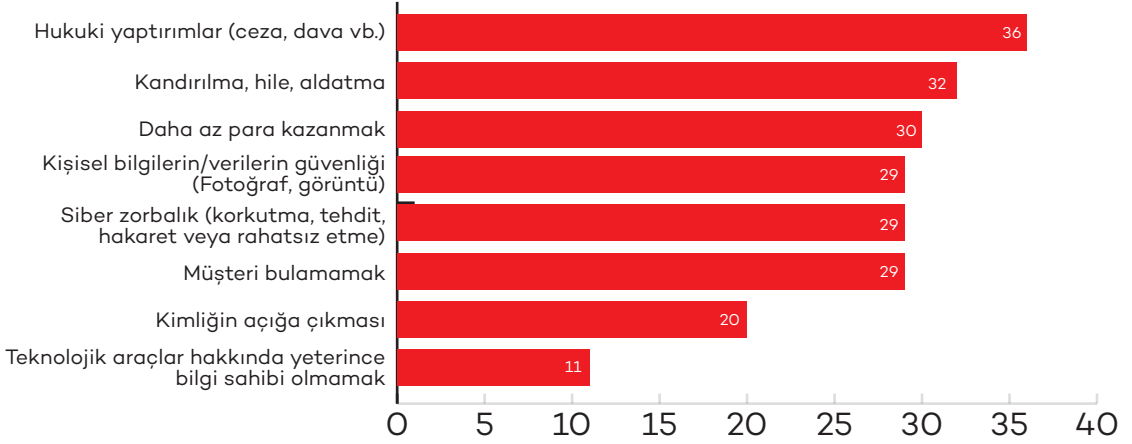

Salgın öncesinde hiç internet üzerinden çalışma deneyiminiz oldu mu?

Katılımcıların %52,3'ü (56 kişi) salgın öncesinde internet üzerinden çalışma deneyimi olduğunu, %47,7'si ise (51 kişi) daha önce internet üzerinden çalışma deneyimi olmadığını belirtmiştir.

Çalışmak için sanal ortamları kullanırken en büyük kaygınız ne oldu? (çoklu seçenek)

Pandemi sürecinde çalışmak için sanal ortamları kullanan/deneyen ve kaygılarını belirten 86 katılımcının kaygıları yukarıdaki tabloda gösterilmektedir. Araştırmanın verilerine göre, seks işçilerinin pandemi sürecinde sanal ortamları kullanırken/denerken yaşadığı en büyük kaygılar sırasıyla şöyledir: hukuki yaptırımlar (%41,8); kandırılma, hile ve aldatılma (%37,2); daha az para kazanmak (%34,8); kişisel bilgilerin güvenliği kaygısı (%33,7); siber zorbalık (%33,7); müşteri bulamamak (%33,7) ve kimliğin açığa çıkması (%23,2). 11 katılımcı (%12,7) ise, teknolojik araçlar hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığından dolayı sanal seks işçiliğinde kaygı yaşadığını belirtmiştir.

“Aslında sanal çalışma normal işten daha zordu. Çünkü karşıdaki kişinin ekran görüntüsü alıp onları nerelerde kullanacağını bilemediğin için bu durum beni zorlamıştı.”

“Sanal denemedim, çünkü karşı taraf görüntüleri alıp başka yerlere koyar diye çekiniyorum. Bu benim hiç tasvip etmediğim bir durum, bundan dolayı asla denemedim. Deneyemem de zaten. Bir görüntüm yayılır ve aileme ulaşırsa bu konu benim bitişim olur.”

“Aslında sanal şov seven birisi değilim. Oradaki dünya ve oradakilerin hayal dünyası çok farklıdır. Müşterilerin değişik değişik fantezileri var. Eşinin yanındayken, eşi yanında uyurken falan, ben online şov yaparken mastürbasyon yapan adamlar var. Bu şov için hesabıma para yatırılıyordu.”

Seks işçilerinden derinlemesine görüşmeler ve çevrimiçi anket aracılığıyla alınan, pandemi sürecinde seks işçiliğine dair ifadeler ve deneyimler aşağıdaki gibidir:

“Ailemden ayrıldım ve kendimi pandeminin ortasında seks işçiliği yaparken buldum. Bu süreçte tamamen evde olduğum için daha da zorlandım. Kimse destek olmadı. Sadece yakın arkadaşlarım destek oldu. Anksiyetem arttı.”

“Pandemi başladığı zaman kendimi bir süre idare edebileceğim bir miktar param vardı. O yüzden ortalama olarak 3 ay çalışmadım. Hatta neredeyse kimseyle görüşmedim diyebilirim. Yalnızca birkaç arkadaşımınla beraber bütün 3 ay boyunca kendimizi korumaya aldık ve çalışmadık. 3 ayın sonunda param bitmeye başlamıştı. Bu nedenle insanlarla görüşmeye başladım, fakat düzenim eskisi gibi olmadı. Fiyatları yükselttim. Bu sayede az kişiyle görüşmeyi düşündüm. Temasımı minimum seviyeye indirip yine de para kazanabilir hale geldim.”

“Üç ay boyunca sadece internet üzerinde online şovlar yaptım. Geçimimi bu sayede sağladım. Tabii ki de bu yeterli olmadı.”

“Şu an 29 yaşındayım, bu ortamlara 22 yaşında girdim. İlk zamanlar gençliğin verdiği enerjiyle günlük aldığın müşteri sayısını çok yukarı çekebiliyorsun. Fakat yaş ilerledikçe yoruluyorsun ve belirli bir aşamadan sonra zorluluktan müşteri kabul ediyorsun. Pandemi süreci bu durum için çok yararlı oldu. Sanal şov yaptığım zaman normalde kazandığımın üçte birini kazanıyorum, ama benim için daha sağlıklı. Ben ailemle görüşen bir insanım. Bu süreçte evime kimse gelmedi, bu korkuyu yaşamadım. Uyku düzenim yerindeydi vs.”

“Pandeminin ilk patladığı dönemlerde aşırı sıkıntılar yaşadım. Psikolojik olarak da çok yıprandım. Evde yalnız olduğum için kendimi temizliğe verdim. Bu temizlik takıntısı nedeniyle vücudumda ve ellerimde çok fazla yaralar çıkmaya başladı. Televizyonda, internette yeni hasta ve ölüm sayılarını gördükçe beni aşırı ölüm korkusu sardı. Sürekli ölecek miyim, nasıl öleceğim gibi düşünceler geçiyordu aklımdan. Seks işçiliği konusuna gelirsek eğer, pandeminin ilk 3 ayında kimseyle görüşmedim.”

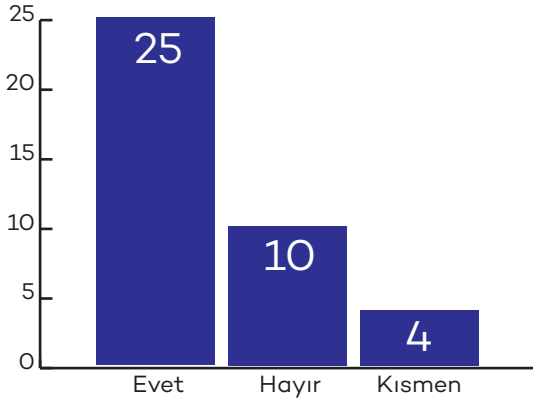

“Kendi evim olduğu için çok dikkat ediyorum. Aşırı randımanlı çalışmıyorum açıkçası. Bundan önce 1+1 evlerde yaşıyorken mühürlenme, basılma gibi şeyler oldu.”

6. GENELEVLER

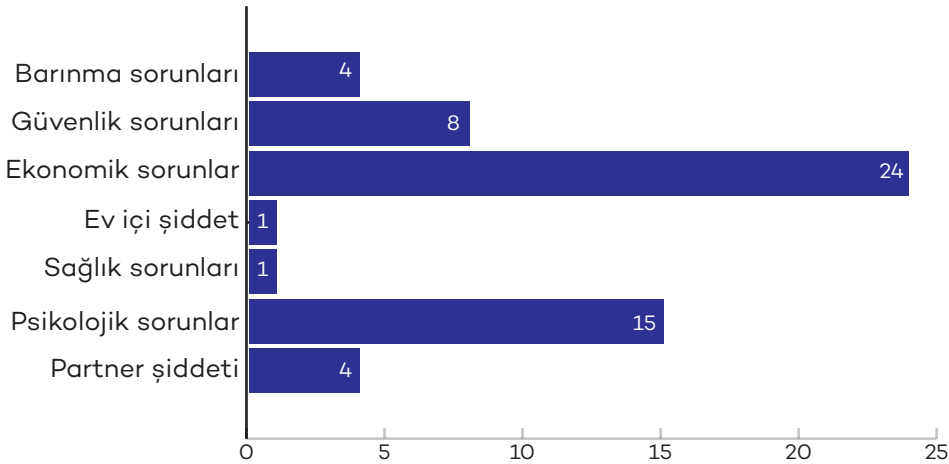
Araştırmaya göre, katılımcıların %36,4'ü (39 kişi) genelevlerde çalıştığını belirtmiştir. Katılımcıların pandemi sürecine ilişkin durumları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Pandemi döneminde genelevlerin kapanmasından kaynaklı mağduriyet yaşadınız mı?

Genelevlerde çalışan 39 katılımcıdan 25'i pandemi döneminde genelevlerin kapanmasından dolayı mağduriyet yaşadığını, 4 katılımcı kısmen mağduriyet yaşadığını, 10 katılımcı ise mağduriyet yaşamadığını belirtmiştir. Mağduriyet yaşayan ve kısmen mağduriyet yaşayan 29 kişinin yaşadığı mağduriyetler aşağıdaki gibi olmuştur.

Pandemi döneminde genelevlerin kapanmasından kaynaklı mağduriyetiniz hangisi ya da hangileri oldu? (çoklu seçenek)

Pandemi döneminde genelevlerin kapatılması sebebiyle mağduriyet yaşadığını belirten katılımcıların büyük çoğunluğu (24 kişi) ekonomik sorunlar nedeniyle mağduriyet yaşadığını, 15 kişi psikolojik sorunlar yaşadığını, 8 kişi güvenlik sorunları yaşadığını, 4 kişi partner şiddetine maruz kaldığını, 4 kişi barınma sorunları yaşadığını, 1 kişi ev içi şiddete maruz kaldığını ve 1 kişi ise sağlık sorunları yaşadığını belirtmiştir.

Genelevlerde çalışan seks işçilerinden, derinlemesine görüşmeler ve evrimii anket aracılığıyla alınan, pandemi sürecine ilişkin ifadeler ve deneyimler aşağıdaki gibidir:

“Bir an önce iş yerlerimizin açılmasını istiyorum. Zaten dışarda bile alışamıyoz. Mart ayından beri dışarıda parasız pulsuz kalıyoruz. Yardımınızı bekliyoruz.”

“Maddi olarak çok kötü durumdayım. Aylık 5 bin TL kredi ödüyorum. Salgın olduğu bu dönemde seks işçiliği yapmak zorunda kalacağım. Çünkü buna mecburum. Lütfen genelevler açılsın.”

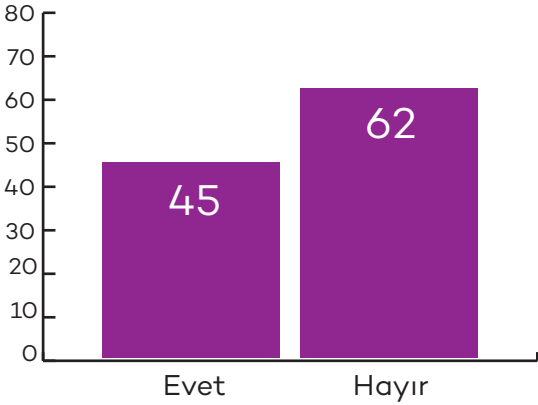
“Gerçekten çok mağdur olduk. Kiramı bile ödeyemedim. Çocuğum var. Bir an önce genelevlerin açılmasını istiyorum.”

7.

ŞİDDET DENEYİMİ

Araştırmaya göre Covid-19 pandemisinde seks işçilerinin şiddet deneyimi aşağıdaki gibidir.

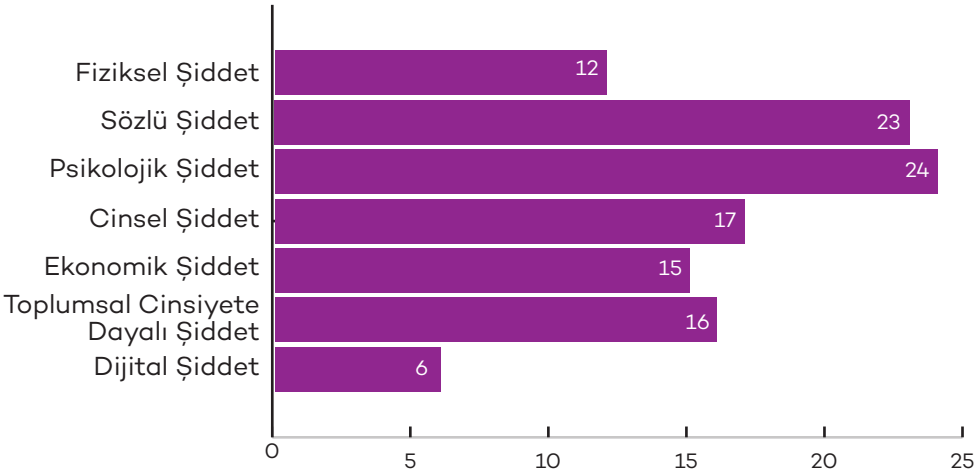
COVID-19 sürecinde ev içi şiddete (eş, arkadaş, aile üyeleri vb.) ve/veya partner şiddetine maruz kaldınız mı?

Araştırmaya katılan kişilerin %42'si (45 kişi) pandemi sürecinde ev içi şiddete ve/veya partner şiddetine maruz kaldığını, 62 kişi ise pandemi sürecinde şiddete maruz kalmadığını iletmiştir.

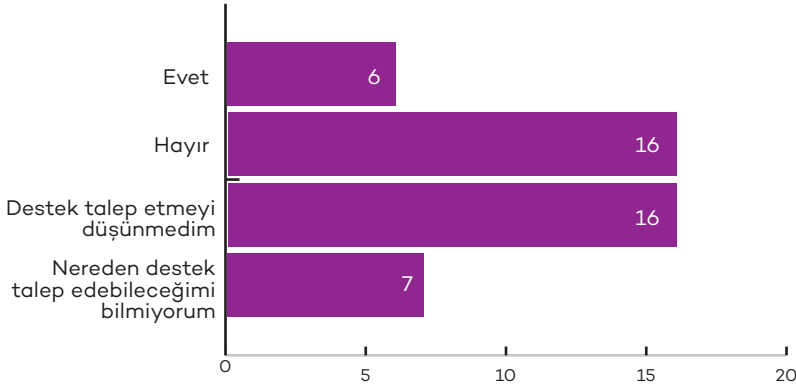

Şiddete maruz kaldıysanız hangisini ya da hangilerini yaşadınız? (çoklu seçenek)

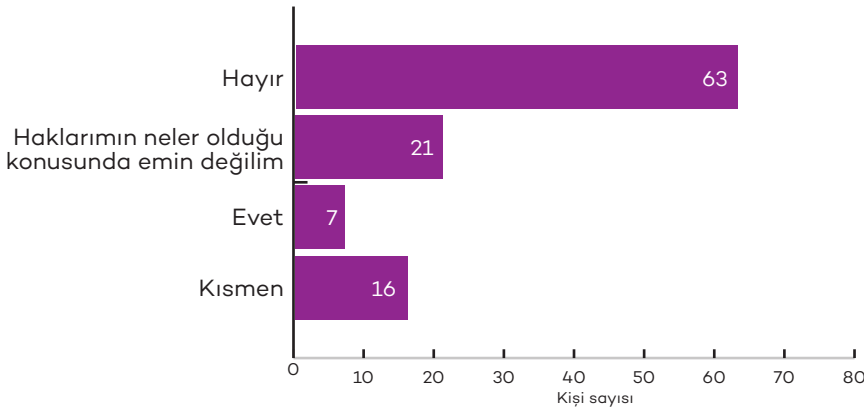
Katılımcılar pandemi sürecinde bir ya da birden fazla ve farklı şiddet biçimine maruz kaldığını belirtmiştir. Verilere göre şiddete maruz kalan katılımcıların %53,3'ü (24 kişi) psikolojik şiddete, %51,1'i (23 kişi) sözlü şiddete, %37,7'si (17 kişi) cinsel şiddete, %35,5'i (16 kişi) toplumsal cinsiyete dayalı şiddete, %33,3'ü (15 kişi) ekonomik şiddete, %26,6'sı (12 kişi) fiziksel şiddete ve %13,3'ü (6 kişi) ise dijital şiddete maruz kalmıştır.

Yukarıdaki şiddet türlerinden en az birine maruz kaldıysanız herhangi bir kişi veya kurumdan destek alabildiniz mi?

Pandemi sürecinde en az bir tür şiddete maruz kaldığını belirten 45 katılımcıdan 16'sı (%35,5) herhangi bir kişi veya kurumdan destek alamadığını, 16'sı (%35,5) maruz kaldığı şiddet ile ilgili destek talep etmeyi düşünmediğini, 7'si ise (%15,5) nereden destek talep edebileceğini bilmediğini belirtmiştir. Şiddete maruz kalan katılımcılardan sadece 6'sı maruz kaldığı şiddetle ilgili bir kişi veya kurumdan destek alabilmiştir.

Pandemi döneminde alınan önlemler çerçevesinde, haklarınızın yeterince korunduğuna inanıyor musunuz?

Katılımcıların %58,8'i (63 kişi) pandemi döneminde alınan önlemler çerçevesinde haklarının yeterince korunduğuna inanmadıklarını, %19,6'sı (21 kişi) haklarının neler olduğu konusunda emin olmadığını, %14,9'u (16 kişi) ise haklarının kısmen korunduğuna inandığını belirtmiştir. 7 katılımcı ise pandemi sürecinde alınan önlemler çerçevesinde haklarının yeterince korunduğuna inandıklarını iletmişlerdir.

Seks işçilerinden derinlemesine görüşmeler ve çevrimiçi anket aracılığıyla alınan, pandemi sürecinde şiddete dair ifadeler ve deneyimler aşağıdaki gibidir:

“Bir adamla seans olarak anlaştık. Sonra daha fazla şey istedi bizden. İş bittikten sonra silahını göstererek tehdit etti. Paramızı da aldı. Biz de arkasından baktık sadece. Kim koruyacak ki beni? Polis mi? Değer mi canıma?”

“Polisler evime geldi, hiçbir şey bulamadıkları için herhangi bir mühürleme işlemi yapamadılar. Bana sadece bu evde hangi koşullarda yaşadığım, nasıl geçindiğim soruldu. Son 4 yıldır bu evde oturduğumu ve gayet normal bir hayat yaşadığımı söyledim. Tabii ki burada müşteri alıyorum, fuhuş yapıyorum diyemiyorsun. Zaten dediğin an onlar için gerekçeli işlem oluyor. Bu yüzden ben buraya müşteri almıyorum ve normal yaşıyorum dedim.”

“Hastalık zamanı korkudan dolayı insan çekiniyor genel olarak. Keşke durumum iyi olsaydı ve hiç çalışmak zorunda kalmazaydım diye düşünüyorum. İnsan korkuyor. Ben aile apartmanında yaşıyorum. Mesela bir hastalık durumu olursa benim üzerime gelirler mi, senin yüzünden oldu derler mi diye çok düşündüm. Trans bireyim ve apartmanda yaşıyorum. Hastalık kendilerinde de olabilir, ama bir şey olduğunda hemen suçu bana atarlar mı acaba diye. Benim evime gidip gelene laf edebilirlerdi.”

“Ben (şiddete maruz) kalmadım, ama genel eğlence sektöründe çalışan insanlar bu hastalığı yayıyormuş gibi toplum bizim üzerimize geldi. Herkes bir suçlu arıyordu ve suçlu biz bulduk. Bizler için, bu gibi insanlar hastalığı yayıyor gibi söylemler çok dolaştı. Bunu ben hep evde olduğum için bireysel olarak yaşamadım. Ama eminim ben de dışarıya çıkmaya çalışsaydım, topluma katılmaya çalışsaydım yaşardım. (Diyanet İşleri Başkanlığı'nın açıklamaları ile ilgili) Bizler bayağı açık hedef olarak gösterildik orada. En ufak bir konuda hemen suçlanıyorsunuz eşcinsel olduğumuz için, ne kadar saçma... Eğer sen insanlara Lut Kavmi diye anlatırsan, ötekileştirirsen böyle şeyler yaşanır. Ben hatırlıyorum İzmir'de, Antalya'da falan gençler toplanıp sopalarla, demirlerle translara saldırmaya başladılar.”

“Ben Twitter üzerinden çalıştığım için tabii ki (sanal şiddet) oldu. Hesaplar şikayet üzerine kapanıyor, bu şekilde oldu yani. Ortalama 15 trans falan var, bunun içinde CD'ler falan da var. Reklam atıyorsun, ama hedefler tutmuyor. Şikayet edilince de çalışamıyorsun yani. Mecbur olarak bir reklamcı ile çalışıyorsun.”

“Ben 10 aydır çalışamıyorum. İnternette vermiş olduğum ilandan dolayı mahkeme açıldı. Korkudan çalışamıyorum. Trans kadınıyım. Şu an evde oturuyorum.”

“Şunu gördüm bu dönemde; insanların LGBTI+, seks işçileri gibi gruplara nefreti arttı. Bu konuda bir sürü haber çıktı. Din adamları bir sürü nefret söyleminde bulundu. Bunların da hepsi fazlasıyla üzdü ve yıprattı. Fazlasıyla psikolojik şiddet yaşadım. İnsanlardan sürekli olarak özellikle seks işçilerine, trans bireylere karşı, hastalık sizin yüzünüzden oldu gibi söylemler duydum. Bu ve benzeri hakaretler, küfürler duyduğum oldu.”

“İnsanlar görünüşlerinden dolayı çekiniyorlar. Belediyeye gidip bir memurla, polisle normal bir şekilde konuşamazsın. Hele bekçiler! Bekçiler kendilerini dünyanın hâkimi sanıyorlar. Yolda yürürken bile kabadayı gibi yürüyorlar. Ceza kesebildikleri için fazlasıyla kendilerini bir şey zannediyorlar.”

8. SONUÇ

Covid-19 pandemisi sürecinde seks işçilerinin sağlık, cinsel sağlık ve üreme sağlığı, ekonomik durumu, pandeminin seks işçiliğine etkileri, genelevler ve şiddet deneyimleri bakımından mevcut durumlarını belirlemeyi hedefleyen bu çalışmanın analizleri ışığında belirtilen alanlara ilişkin çeşitli sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Sağlık durumu, cinsel sağlık ve üreme sağlığı alanında elde edilen verilere göre; 26 katılımcı (%24,3) kronik bir rahatsızlığı (şeker hastalığı, kalp rahatsızlıkları, HIV, akciğer hastalıkları, astım, bağışıklık yetmezliği vb.) olduğunu, katılımcıların %75,7'si ise herhangi bir kronik rahatsızlığı olmadığını belirtmiştir. Kronik hastalığı olduğunu belirten 26 katılımcıdan 6'sı ilaca erişimde güçlük çektiğini, 9'u kısmen güçlük çektiğini, 11'i ise ilaca erişimde bir zorluk yaşamadığını belirtmiştir. Kronik rahatsızlığı olan trans kadınların ve non-binary bireylerin tamamı ilaca erişimde sıkıntı yaşamıştır.

Beden uyum sürecinde olan 68 katılımcı hastanelerin pandemi hastanesi olarak ilan edilmesi ile birlikte uyum süreçlerinin etkilendiğini belirtmiştir. Beden uyum sürecinde olan 24 katılımcı beden uyum süreçlerinin çok etkilendiğini, 19 katılımcı orta düzeyde etkilendiğini, 13 katılımcı ise hiç etkilenmediğini belirtmiştir. Beden uyum süreci ile ilgili hizmet erişiminde güçlük çeken katılımcıların %44'ü psikolojik destek ve danışmanlık hizmetlerine, %34'ü tıbbi hizmetlere (ilaç/hormon terapisi kontrolleri/psikiyatrik süreç vb.) ve %22'si hukuki destek ve danışmanlık hizmetlerine erişimde güçlük çektiğini belirtmiştir.

Cinsel sağlık ve üreme sağlığı ile ilgili olarak, katılımcıların büyük çoğunluğu

(58 kişi) pandemi sürecinde temel cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerine erişmeye ihtiyaç duymadığını belirtmiştir. 40 katılımcı kondom/kayganlaştırıcı hizmetine erişim sağlarken, 9 katılımcı bilgilendirme/danışmanlık hizmetlerine, 6 katılımcı ise muayene hizmetine erişim sağlamıştır. Sadece 4 katılımcı test/tanı hizmetine erişebilmişken, 7 katılımcı bu hizmetlerin hiçbirine erişemediğini belirtmiştir. Pandemi sürecinde cinsel sağlık bilgilerine ulaşmak veya bu konuda bilgi edinmek istediğini belirten 82 katılımcının %41,5'i istediği bilgiye ulaşabildiğini veya bilgi edinebildiğini, %25,6'sı kısmen ulaşabildiğini, %22'si ise ulaşamadığını belirtmiştir. Katılımcıların %11'i nereden bilgi edinilebileceğini bilmediğini iletmiştir. Derinlemesine yapılan görüşmeler sonucunda, seks işçilerinin pandemi sürecinde cinsel sağlık, üreme sağlığı araçları ve bilgilendirmelerine yeteri kadar ulaşamadığı ortaya çıkmıştır. Bu süreçte dernekler kısmi olarak kondom dağıtmaya devam etse de, katılımcılar erişimin zorlaştığını belirtmişlerdir. Yine derinlemesine görüşmelere göre, HIV testi yaptırmak isteyen katılımcılar pandemi sürecinde hem virüs çekincesi hem de bilgi azlığı ve yetersizliği nedeniyle test yaptıramadıklarını ve halen belirsiz bir şekilde beklediklerini iletmişlerdir. Ayrıca pandemi sürecinde müşteri azlığı nedeniyle kondom konusunda pazarlığın daha kolay yapılabildiği görülmüştür.

Pandeminin seks işçilerinin ekonomik durumu üzerine etkilerine bakıldığında; araştırmaya katılan kişilerin %64'ü (68 kişi) pandemi dönemine finansal olarak hiç hazırlıklı olmadığını, %19'u (20 kişi) hazırlıklı olmadığını ve %10'u (11 kişi) kısmen hazırlıklı olduğunu belirtmiştir. Araştırmaya katılan 64 kişi (%60) bakmakla yükümlü olduğu biri (ebeveyn, çocuk, eş, partner, arkadaş vb.) olduğunu belirtirken, 43 kişi (%40) ise bakmakla yükümlü olduğu kimsenin olmadığını belirtmiştir.

Pandemi sürecinde seks işçilerinin çok büyük bir kısmı gelir kaybı yaşamıştır. 50 katılımcı pandemi döneminde gelirini büyük oranda (%81 - %100) kaybettiğini belirtirken, 21 katılımcı %61 - %80 oranında, 13 katılımcı %41 - %60 oranında ve 11 katılımcı %20 - %40 oranında gelir kaybı yaşadığını belirtmiştir. 12 katılımcı ise pandemi döneminde %20'nin altında gelir kaybı yaşadığını belirtmiştir. Trans kadın ve non-binary seks işçilerinin tamamı, gelirlerinin en az %61 oranında düşüğünü belirtmişlerdir.

Katılımcıların %65'i (70 kişi) pandemi sürecinde devlet destekleri, belediye yardımları veya banka kredilerine başvurduğunu, 8 katılımcı başvuruda bulunmak istemediğini, 4 katılımcı ise destek almak için nasıl başvuru yapacağını bilmediğini belirtmiştir. 22 katılımcı herhangi bir ekonomik desteğe başvuru yapmazken, 3 katılımcı yardım ve desteğe ihtiyaç duymadığını belirtmiştir. Destek için başvuru yaptığını belirten kişilerin %58,6'sı (41 kişi) desteklerden yararlandığını, %41,4'ü (29 kişi) ise başvurdukları desteklerden yararlanamadıklarını belirtmiştir. Desteklerden yararlandığını belirten 41 kişinin yararlandığı yardımlar ise; büyük bir kısmı (%55,8) banka kredisi (temel ihtiyaç kredisi) olmak üzere, %34,6'sı devlet sosyal desteği (Covid-19 pandemi desteği), %9,6'sı ise belediye yardımları olmuştur. Araştırmaya katılan trans kadın seks işçilerinin yarısı destek başvurusu yaptığını belirtmiş ve 28 kişi yardımlardan faydalanmıştır. 28 kişiden sadece 7 kişi devlet yardımlarından faydalanabilmiştir.

Araştırmaya katılan trans kadın seks işçilerinin yarısı destek başvurusu yaptığını belirtmiş ve 28 kişi yardımlardan faydalanmıştır. 28 kişiden sadece 7 kişi devlet yardımlarından faydalanabilmiştir.

Derinlemesine yapılan görüşmeler sonucunda, seks işçilerinin pandemi sürecinde ekonomik olarak ciddi oranda kayıp yaşadığı; gelir düşüşleri ile birlikte, gıda, kira ve giderler konusunda da sıkıntılar yaşadıkları anlaşılmıştır. Özellikle 1 Haziran öncesi dönemde seks işçilerinin çoğu pandemiye hazırlıklı olmadığını belirtmiştir. Müşteri sayısının düştüğü, talebin ciddi oranda azaldığı ve bu nedenle kişilerin ekonomik olarak çok zor durumlarda kaldıkları ortaya çıkmıştır.

Pandemi sürecinin seks işçiliğine etkilerine bakıldığında; araştırmaya katılan katılımcılardan 52'si pandemi döneminde seks işçiliği yapmaya devam etmediğini, 15'i ise pandeminin ilk üç ayında (Mart, Nisan ve Mayıs) seks işçiliğine devam etmediğini, ancak normalleşme süreci ile birlikte çalışmaya yeniden başladığını belirtmiştir. 34 katılımcı pandemi sürecinde seks işçiliğine devam ederken, 6 katılımcı ise kısmen devam ettiğini (sanal seks işçiliği, düzenli müşteri, az görüşme vb.) belirtmiştir. Salgın sürecinde çalışmaya kısmen ve tamamen devam eden kişilerin %87'si Covid-19'un bulaşma riski nedeniyle çok kaygılandıklarını belirtmiştir.

Araştırmaya katılan 107 katılımcıdan 87'si Covid-19 olmadığını ancak kendisine hiç test yapılmadığını, 13 kişi test yapılmadığını ancak Covid-19 geçirdiğini düşündüğünü, 7'si ise test yapıldığını ve kendisinde virüse rastlanmadığını belirtmiştir. Test yapılan ve Covid-19 tanısı konan katılımcı olmamıştır. Pandemi sürecinde fiziksel olarak çalışan katılımcılardan %84,4'ü müşteri sayısı ve talebin ciddi oranda düştüğünü, %13'ü müşteri sayısı ve talepte pek bir değişim olmadığını, %2,6'sı ise müşteri sayısı ve talebin arttığını belirtmiştir.

Pandemi sürecinde çalışan kişilerin %62'sinin müşterilerle para konusunda pazarlık gücünün düştüğü, %29'unun para konusunda pazarlık gücünde bir değişim olmadığı ve %9'unun ise para konusunda pazarlık gücünün arttığı görülmüştür. Çalışan kişilerin %65,2'sinin müşterilerle kondom kullanma konusunda pazarlık gücünde bir değişim olmadığı, %17,4'ünün kondom kullanma konusunda pazarlık gücünün arttığı ve %17,4'ünün ise kondom kullanma konusunda pazarlık gücünün azaldığı görülmüştür. Çalışan kişilerin %55,6'sının müşterilerle çalışılan yer konusunda pazarlık gücünün arttığı, %22,2'sinin çalışılan yer konusunda pazarlık gücünün azaldığı ve %22,2'sinin ise çalışılan yer konusunda pazarlık gücünde bir değişim olmadığı görülmüştür.

Katılımcıların büyük çoğunluğu (49 kişi) pandemi sürecinde virüsten korunmak için seks işçiliğini sanal ortama/internete hiç taşıyamadığını, 10 kişi taşıyamadığını, 20 kişi kısmen taşıyabildiğini ve 10 kişi ise taşıdığını belirtmiştir. 18 kişi ise pandemi sürecinde virüsten korunmak için işini tamamen sanal ortamlara taşıdığını iletmıştır. Katılımcıların %52,3'ü (56 kişi) salgın öncesinde internet üzerinden çalışma deneyimi olduğunu, %47,7'si ise (51 kişi) daha önce internet üzerinden çalışma deneyimi olmadığını belirtmiştir. Bu araştırmanın verilerine göre seks işçilerinin pandemi sürecinde sanal ortamları kullanırken/denerken en büyük kaygıları sırasıyla; hukuki yaptırımlar (%41,8); kandırılma, hile ve aldatılma (%37,2); daha az para kazanmak (%34,8); kişisel bilgilerin güvenliği kaygısı (%33,7); siber zorbalık (%33,7); müşteri bulamamak (%33,7) ve kimliğin açığa çıkması (%23,2) olmuştur. 11 katılımcı (%12,7) ise teknolojik araçlar hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıklarından dolayı sanal seks işçiliğinde kaygı yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Derinlemesine yapılan görüşmeler sonucunda, pandemi süreci ile birlikte bar ve gece kulüplerinin kapatılmasının, eğlence sektöründeki daralmanın seks işçilerini olumsuz etkilediği ortaya çıkmıştır. Daha önce internette ilan vererek çalışmayan

seks işçileri mecburen bu yöntemle çalışmak zorunda kaldıklarını, bunun da gizlilik kaygısı yarattığını sözlerine eklemiştir. Sanal seks işçiliği ile ilgili olarak görüşme yapılan kişilerden 2'si hariç, hiçbir katılımcı daha önce sanal seks işçiliği yapmamıştır. Deneyen katılımcılar ise hem gizlilik ve güvenlik kaygısı hem de online araçların kullanımı konusunda yetersiz bilgi sahibi olmaları nedeniyle sanal seks işçiliğinde başarılı olmadıklarını iletmişlerdir.

Tüm bunlara ek olarak, görüşme yapılan seks işçileri hâlihazırda seks işçiliği yapıyor olmanın getirdiği yaşam kaygısına, bir de Covid-19 ile enfekte olma korkusu nedeniyle yaşanan kaygının eklendiğini iletmişlerdir. Pandemi sürecinde tercih etmek istemeseler de seks işçiliğine fiziksel olarak devam etmek zorunda kalan kişiler olmuştur. Görüşme yapılan seks işçilerinin çoğu 1 Haziran 2020 tarihinden önce hiç görüşme yapmadığını belirtirken birkaç kişi sanal olarak çalıştığını iletmiştir. Diğer yandan, 1 Haziran sonrası katılımcıların tamamı ekonomik nedenlerden dolayı çalışmak zorunda kaldıklarını iletmişlerdir. Hem online verilere hem de derinlemesine görüşmelere bakıldığında, özellikle trans kadın seks işçilerinin natrans seks işçilerine göre hem ekonomik hem de psikolojik olarak daha zor şartlarda olduğu görülmüştür.

Pandemi sürecinin genelevlere etkisine bakıldığında; katılımcıların %36,4'ü (39 kişi) genelevlerde çalıştığını belirtmiştir. Genelevlerde çalışan 39 katılımcıdan 25'i pandemi döneminde genelevlerin kapanmasından dolayı mağduriyet yaşadığını, 4'ü kısmen mağduriyet yaşadığını, 10'u ise mağduriyet yaşamadığını belirtmiştir. Pandemi döneminde genelevlerin kapatılmasından kaynaklı mağduriyet yaşadığını belirten katılımcıların büyük çoğunluğu (24 kişi) ekonomik sorunlar nedeniyle mağduriyet yaşadığını, 15 kişi psikolojik sorunlar yaşadığını, 8 kişi güvenlik sorunları yaşadığını, 4 kişi partner şiddetine maruz kaldığını, 4 kişi barınma sorunları yaşadığını, 1 kişi ev içi şiddete maruz kaldığını ve 1 kişi ise sağlık sorunları yaşadığını belirtmiştir. Derinlemesine görüşmelere katılan bir genelev çalışanı, özellikle genelevlerin ne zaman açılacağına bilinmemesinin kendilerinde hem ekonomik hem de psikolojik olarak zorluk yarattığını ve ne yapacaklarını bilmediklerini belirtmiştir.

Pandemi sürecinde seks işçilerinin şiddet deneyimine bakıldığında; araştırmaya katılan kişilerin %42'si (45 kişi) pandemi sürecinde ev içi şiddete ve/veya partner şiddetine maruz kaldığını belirtmiştir. Şiddete maruz kalan katılımcıların %60'ı trans kadın, %11,1'i ise non-binary seks işçileridir.

Seks işçileri pandemi sürecinde bir ya da birden fazla ve farklı şiddet biçimine maruz kalmışlardır. Verilere göre şiddete maruz kalan katılımcıların %53,3'ü (24 kişi) psikolojik şiddete, %51,1'i (23 kişi) sözlü şiddete, %37,7'si (17 kişi) cinsel şiddete, %35,5'i (16 kişi) toplumsal cinsiyete dayalı şiddete, %33,3'ü (15 kişi) ekonomik şiddete, %26,6'sı (12 kişi) fiziksel şiddete ve %13,3'ü (6 kişi) dijital şiddete maruz kalmıştır. Pandemi sürecinde şiddete maruz bırakılan trans kadın ve non-binary seks işçilerinin maruz bırakıldıkları şiddet türleri sıklığına göre psikolojik şiddet (15 kişi), cinsel şiddet (14 kişi), sözlü şiddet (14 kişi), ekonomik şiddet (13 kişi), toplumsal cinsiyete dayalı şiddet (13 kişi), fiziksel şiddet (8 kişi) ve dijital şiddet (4 kişi) olmuştur.

Pandemi sürecinde en az bir tür şiddete maruz kaldığını belirten 45 katılımcıdan 16'sı (%35,5) herhangi bir kişi veya kurumdan destek alamadığını, 16'sı (%35,5) maruz kaldığı şiddet ile ilgili destek talep etmeyi düşünmediğini, 7'si ise (%15,5) nereden destek talep edebileceğini bilmediğini belirtmiştir. Şiddete maruz kalan katılımcılardan sadece 6'sı maruz kaldığı şiddetle ilgili bir kişi veya kurumdan destek alabilmiştir. Şiddete maruz kalan trans kadın ve non-binary seks işçilerinin sadece %18'i yaşadığı şiddet ile ilgili destek aldığını, %9'u ise nereden destek alabileceğini bilmediğini iletmiştir.

Derinlemesine görüşme yapılan seks işçilerinden 3'ü, pandemi sürecinde şiddete maruz bırakıldıklarını belirtmiştir. Şiddete maruz bırakılan seks işçilerinin hiçbiri herhangi bir destek mekanizmasına başvurmamıştır. Bu kişilerin başvurmama nedenleri ise; devlet veya kurum desteğine güvenmeme, pandemi korkusu ve kendilerini yalnız hissetme olarak sıralanabilir. Görüşmelerde elde edilen veriler ışığında, pandemi sürecinde genel olarak şiddetin arttığı ve seks işçilerinin müşterilerin gözünde şiddete daha da açık hale geldiği ortaya çıkmıştır. Yapılan derinlemesine görüşmelerde, pandemi sürecinde Diyanet İşleri başkanının fobik ve damgalayıcı ifadelerinden sonra LGBTİ+ ve seks işçilerine karşı toplumsal şiddetin arttığı anlaşılmıştır.

Katılımcıların %58,8'i (63 kişi) pandemi döneminde alınan önlemler çerçevesinde haklarının yeterince korunduğuna inanmadıklarını, %19,6'sı (21 kişi) haklarının neler olduğu konusunda emin olmadığını, %14,9'u (16 kişi) ise haklarının kısmen korunduğuna inandığını, 7 katılımcı ise pandemi sürecinde alınan önlemler çerçevesinde haklarının yeterince korunduğuna inandıklarını belirtmişlerdir. Derinlemesine görüşmelerde ise seks işçilerinin tamamı, seks işçilerinin haklarının zaten korunmadığı, pandemi döneminde seks işçilerinin hiç düşünülmediği ve hem ekonomik hem de psikolojik olarak kayıplar yaşadıklarını iletmişlerdir.

SONUÇ

9.

Derinlemesine yapılan görüşmeler sonucunda katılımcıların devletten, belediyelerden ve sivil toplum kuruluşlarından talepleri, önerileri ve beklentileri sorulmuştur. Görüşme yapılan seks işçilerinin ifadeleri aşağıdaki gibi olmuştur:

“Devletten seks işçisi olarak bir beklentim yok, zaten yeterli değil hiçbir şey. Bu süreçte derneklerin HIV testi için daha çok bilgilendirme yapmasını, toplu test organize etmesini isterdim.”

“Polisler evime geldi, hiçbir şey bulamadıkları için herhangi bir mühürleme işlemi yapamadılar. Bana sadece bu evde hangi koşullarda yaşadığım, nasıl geçindiğim soruldu. Son 4 yıldır bu evde oturduğumu ve gayet normal bir hayat yaşadığımı söyledim. Tabii ki burada müşteri alıyorum, fuhuş yapıyorum diyemiyorsun. Zaten dediğin an onlar için gereçeli işlem oluyor. Bu yüzden ben buraya müşteri almıyorum ve normal yaşıyorum dedim.”

“Hastalık zamanı korkudan dolayı insan çekiniyor genel olarak. Keşke durumum iyi olsaydı ve hiç çalışmak zorunda kalmasaydım diye düşünüyorum. İnsan korkuyor. Ben aile apartmanında yaşıyorum. Mesela bir hastalık durumu olursa benim üzerime gelirler mi, senin yüzünden oldu derler mi diye çok düşündüm. Trans bireyim ve apartmanda yaşıyorum. Hastalık kendilerinde de olabilir, ama bir şey olduğunda hemen suçu bana atarlar mı acaba diye. Benim evime gidip gelene laf edebilirlerdi.”

“Ben (şiddete maruz) kalmadım, ama genel eğlence sektöründe çalışan insanlar bu hastalığı yayıyormuş gibi toplum bizim üzerimize geldi. Herkes bir suçlu arıyordu ve suçlu biz bulduk. Bizler için, bu gibi insanlar hastalığı yayıyor gibi söylemler çok dolaştı. Bunu ben hep evde olduğum için bireysel olarak yaşamadım. Ama eminim ben de dışarıya çıkmaya çalışsaydım, topluma katılmaya çalışsaydım yaşardım. (Diyanet İşleri Başkanlığı'nın açıklamaları ile ilgili) Bizler bayağı açık hedef olarak gösterildik orada. En ufak bir konuda hemen suçlanıyorsunuz eşcinsel olduğumuz için, ne kadar saçma... Eğer sen insanlara Lut Kavmi diye anlatırsan, ötekileştirirsen böyle şeyler yaşanır. Ben hatırlıyorum İzmir'de, Antalya'da falan gençler toplanıp sopalarla, demirlerle translara saldırmaya başladılar.”

“Ben Twitter üzerinden çalıştığım için tabii ki (sanal şiddet) oldu. Hesaplar şikayet üzerine kapanıyor, bu şekilde oldu yani. Ortalama 15 trans falan var, bunun içinde CD'ler falan da var. Reklam atıyorsun, ama hedefler tutmuyor. Şikayet edilince de çalışmıyorsun yani. Mecbur olarak bir reklamcı ile çalışıyorsun.”

“Ben yine şanslıydım, 3 ay çalışmadan geçinebildim. Yalnızca bir gün çalışmazsa ertesi gün aç kalacak binlerce seks işçisi var. Devlet 1 ay her şeyi kapatıp, bütün halkın elektriğini, suyunu vermesi lazımdı. Devlet bunu yapmadığı gibi doğru hasta rakamlarını da açıklamıyor. Doğru rakamlar açıklansa insanlar biraz korkardı. En azından insanlar biraz daha fazla önlem alırlardı.”

“Açıkçası kamu kurumlarının bu dönemde bizim arkamızda olmalarını isterdim. Daha fazla yardım yapılmasını isterdim. Açıkçası hiçbir şey yapmadılar. Bizi hor gördüler daha doğrusu ve evimize kapanmaya itildik. Bize maddi destek yapılmadı. Seks işçisi olabiliriz, ne olursa olsun biz de insanız! Bu dönemde ne maddi ne de manevi bir destek görmedik.”

“Kamu kurumlarına söylemek istediklerim var. Cinsel sağlık ve üreme sağlığı üzerine eğitim çok yaygın olmalı. Anonim test merkezlerinin çok daha fazla olması gerekiyor. Türkiye'nin her yerinde, her ilçesinde olmalı. Çünkü sadece seks işçisi değil, evli çiftler de HIV, frengi vb. hastalıkları olabiliyorlar..”

Tematik olarak belirlenen alanlardan elde edilen bulgu ve sonuçlar ışığında seks işçilerinin yaşadığı sorunların giderilmesine yönelik bazı öneriler aşağıda sıralanmaktadır.

Sağlık durumu, cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin öneriler:

Anonim test merkezlerinin kapalı olması ve devlet hastanelerinin pandemi hastanelerine dönüştürülmesi, seks işçilerinin HIV/HPV testleri yaptırmalarını olumsuz etkilemiştir. Bu nedenle pandemi süresince seks işçilerinin anonim HIV/HPV testlerine erişimi kolaylaştırılmalıdır.

Kronik rahatsızlığı olan kişilerin ilaç erişimlerinin pandemi sürecinde daha sıkı takip edilmesi ve kişilerin ilaca erişiminin kolaylaştırılması sağlanmalıdır.

Araştırmaya katılan kişilerden maskeye ve hijyen malzemelerine erişemediklerini belirtenler olmuştur. Bu malzemeler, ihtiyaç duyan seks işçileri için ücretsiz ve erişilebilir olmalıdır.

Seks işçilerine pandemi süresince kondom, cinsel sağlık ve üreme sağlığı bilgilendirmesi sağlanmalıdır.

Pandemi nedeniyle beden uyum süreci etkilenen kişilere gerekli danışmanlık ve bilgilendirme sağlanmalıdır.

Ekonomik durum, Covid-19 ve seks işçiliği alanlarına ilişkin öneriler:

Pandemi sürecinde özellikle fiziksel temasın olmaması gerektiği önerilmiş olsa da seks işçilerine yönelik ekonomik destekler sağlanmadığından, fiziksel olarak çalışmak zorunda kalan çok sayıda kişi olmuştur. Bu nedenle seks işçilerinin sağlığını korumaya yönelik destekler sağlanmalıdır.

Pandemi sürecinde kamu kurumları ve belediyelerden gelen desteklerden yararlanmayan veya bu desteklere nereden ulaşacağını bilmeyen seks işçileri olmuştur. Pandemi sürecinde seks işçilerine yönelik ayni ve nakdi yardımların yapılması, belediyeler tarafından yapılan yardımların seks işçilerine de ulaştırılması sağlanmalıdır.

Sabit bir geliri olmayan seks işçileri pandemi sürecinde büyük ekonomik kayıplar yaşamış ve bu sürece katılımcıların büyük çoğunluğu hazırlıksız girmiştir. Özellikle kişilerin bakmakla yükümlü oldukları yakınları olduğu durumlarda seks işçilerine ekonomik destek sağlanmalıdır.

Seks işçileri ile birlikte gece sektöründe çalışan birçok kişi büyük gelir kaybı yaşamıştır. Bu süreçte gece sektörü ve seks işçilerine yönelik ulusal ve uluslararası acil durum fonları oluşturulmalıdır.

Pandemi sürecinin seks işçilerinin üzerindeki ekonomik yüküne ek olarak, fiziksel olarak çalışmak zorunda kalan katılımcıların neredeyse tamamı sağlık kaygısı yaşamıştır. Bu süreçte seks işçilerinin kaygılarını azaltacak ekonomik tedbirlere ek olarak kişilerin ulaşabilecekleri psikolojik destek mekanizmaları da yaygınlaştırılmalıdır.

Genelevlerin belirsiz bir süre için kapatılması genelevlerde çalışan seks işçilerini hem ekonomik hem de psikolojik olarak olumsuz etkilemiştir. Bu nedenle genelev çalışanlarına genelevlerin kapalı olduğu süreçte hem ekonomik hem de psikolojik destek sağlanmalıdır.

Genelevlerin kapatılması nedeniyle şiddete maruz kalan kişilerin erişebilecekleri destek mekanizmaları geliştirilmeli ve var olan destek mekanizmalarının seks işçilerini de kapsamı sağlanmalıdır.

Genelevlere ilişkin olarak, çalışanlar arasında hiç açılmayacağı korkusunu körükleyen “topyekûn kapatma” politikası dışında bir yol haritası belirlenmeli, seks işçilerinin duyduğu belirsizlik ve kaygı ortadan kaldırılmalıdır.

Sosyal mesafe kuralları kapsamında çalışmalarını sürdürebilen diğer yakın temas gerektiren sektörlerde olduğu gibi genelevlerin de pandemide çalışma koşulları belirlenmeli, çalışanların ve müşterilerin risklerini minimuma indirecek önlemler alınarak uygun güvenlik protokolleri oluşturulmalıdır.

Genelevlere ilişkin olarak, çalışanlar arasında hiç açılmayacağı korkusunu körükleyen “topyekûn kapatma” politikası dışında bir yol haritası belirlenmeli, seks işçilerinin duyduğu belirsizlik ve kaygı ortadan kaldırılmalıdır.

Araştırmaya katılan seks işçilerinin %42’si en az bir tür şiddete maruz kalmıştır. Şiddete maruz kalan kişilerden sadece %13,5’i maruz kaldığı şiddete dair destek alabilmiştir. Seks işçilerinin maruz kaldıkları şiddete dair destek alabilecekleri ve korunabilecekleri mekanizmalar geliştirilmeli ve var olan destek sistemleri seks işçilerini kapsayıcı hale getirilmelidir.

Şiddet konusunda nereden destek alacağını bilmeyen seks işçileri olmuştur. Şiddete dair destek alabilecekleri yerler konusunda seks işçilerinin bilgilendirilmesi ve destek sistemlerinin seks işçileri için de erişilebilir olması gerekmektedir.

Bu yayının tüm hakları Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği’ne aittir. Kırmızı Şemsiye Derneği’nin yazılı izni alınmadan kısmen veya tamamen kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz. Kaynak göstermek şartıyla alıntı yapılabilir.

Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği
Meşrutiyet Mah. Kızılay/Ankara - Türkiye
+90 312 419 29 91 / info@kirmizisemsiye.org
www.kirmizisemsiye.org

Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı ve Hakları Programı, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Türkiye Ofisi’nin finansal ve teknik desteğiyle yürütülmektedir. Bu içerik herhangi bir biçimde Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Türkiye Ofisi’nin görüşlerini yansıtmamaktadır. Rapordaki bilgiler, araştırmaları destekleyen kuruluş ile yararlanıcı kurumların görüşlerini yansıtmaz.